

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Навчальний посібник

Укладач: Євген Підлісний

Умань
Видавець «Сочінський М.М.»
2021

УДК 346.1(075.8)
П68

Рецензенти:

Пенькова О.Г., доктор економічних наук, доцент, завідувач кафедри маркетингу Уманського національного університету садівництва;

Кірдан О.П., доктор педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри економіки та соціально-поведінкових наук Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Поліщук О.А., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціально-гуманітарних і правових дисциплін Уманського національного університету садівництва.

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Уманського державного педагогічного університету
імені Павла Тичини
(протокол № 6 від 23 листопада 2021 р.)*

П68 Правові засади господарської діяльності: навч. посіб. / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини; уклад. Євген Підлісний. – Умань : Видавець «Сочінський М.М.», 2021. – 136 с.

ISBN 978-966-304-437-8

Навчальний посібник підготовлено на основі положень Господарського кодексу України. Навчальне видання репрезентує результати науково-практичного аналізу основних понять господарського права України, вдало поєднує основні теоретичні положення науки господарського права з практичними завданнями до кожної теми навчальної дисципліни. Проаналізовано предмет, систему, принципи та методи господарського права, організаційно-правові форми суб'єктів господарювання, їх створення. Висвітлено особливості господарських зобов'язань і договорів, господарсько-правову відповідальність та класифікацію господарсько-правових санкцій тощо.

Посібник розраховано на студентів, слухачів та викладачів вищих навчальних закладів, а також наукових і практичних працівників.

УДК 346.1(075.8)

ISBN 978-966-304-437-8

© Підлісний Є. В., уклад., 2021

ЗМІСТ

ВСТУП	4
КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ	5
Лекція 1. Загальна характеристика господарського права. Господарські правовідносини. Господарське законодавство	5
Лекція 2. Законодавство про суб'єкти господарської діяльності	17
Лекція 3. Правове регулювання відносин власності в Україні	43
Лекція 4. Господарсько-договірні зобов'язання. Господарсько-правова відповідальність	51
Лекція 5. Правове регулювання банкрутства	73
Лекція 6. Правовий захист прав і законних інтересів суб'єктів господарювання	83
Лекція 7. Правові засади обмеження монополізму в економіці України	87
Лекція 8. Правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності	93
Лекція 9. Правові основи банківської діяльності та кредитно-розрахункових відносин	102
Лекція 10. Правові основи біржової діяльності в Україні	112
ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ	117
ВИМОГИ ДО НАПИСАННЯ ІНДЗ	120
ТЕМАТИКА ІНДЗ	123
ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ	125
ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЕКЗАМЕНУ	130
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	134

ВСТУП

Навчальна дисципліна «Правові засади господарської діяльності» передбачає поглиблене засвоєння як основних теоретичних та практичних питань формування системи знань з цивільно-правових засобів та методів регулювання суспільних відносин, в тому числі правового забезпечення безпеки діяльності суб'єктів підприємництва, захисту, їх прав.

Мета курсу – усвідомлення слухачами зростаючої ролі господарської діяльності та її безпеки в умовах ринкової економіки, вивчення системи господарського права України і чинного господарського законодавства, набуття навичок практичного застосування норм господарського права України під час вирішення конкретних економічних ситуацій.

У процесі навчання студенти отримують необхідні знання під час лекційних та семінарських занять. Для успішного засвоєння навчального матеріалу дисципліни необхідною складовою є самостійна робота студентів з літературою і нормативно-правовою базою.

Важливе завдання дисципліни – навчити студентів застосовувати юридичні знання для аналізу різноманітних ситуацій, ознайомлення із правовим статусом суб'єктів господарського права, формування вмінь та навичок користування нормативно-правовими актами, формування правової свідомості та правової культури.

КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ

Лекція 1

на тему: «Загальна характеристика господарського права.
Господарські правовідносини. Господарське законодавство»

План

- 1.1. Поняття господарського права. Предмет та методи господарського права.
- 1.2. Поняття господарського законодавства.
- 1.3. Господарська діяльність та господарські відносини.
- 1.4. Учасники відносин у сфері господарювання.
- 1.5. Участь держави у сфері господарювання.
- 1.6. Конституційні основи правопорядку у сфері господарювання.

1.1. Поняття господарського права. Предмет та методи господарського права

Господарське право – це сукупність правових норм, які регулюють суспільні відносини у сфері управління економікою, виробництвом та реалізацією продукції, виконання робіт і надання послуг з метою отримання прибутків.

Господарське право є комплексною галуззю права, що базується на нормах цивільного права щодо правоздатності фізичних і юридичних осіб, цивільно-правових угод і конкретизує їх, а також містить в собі норми адміністративного, фінансового, трудового права, які регулюють господарську діяльність, господарське право і найближче до нього за змістом цивільне право співвідносяться як загальне та спеціальне.

Господарське право регулює господарські відносини, що виникають в процесі організації та здійснення господарської діяльності між суб'єктами господарювання, а також між цими суб'єктами та іншими

учасниками відносин у сфері господарювання.

Предметом вивчення господарського права є відносини, які виникають в процесі господарської діяльності суб'єктів підприємництва, державних, приватних, кооперативних, громадських організацій та установ, наділених відповідно до законодавчих актів певними повноваженнями, правами і обов'язками та відповідальністю за свої дії.

Методи господарського права являють собою сукупність способів регулюючого впливу норм господарського права на поведінку суб'єктів господарських правовідносин.

Основними методами господарського права є метод автономних рішень, метод владних приписів, метод рекомендацій. Зазначені методи засновані на виконанні вимог законів; моделюванні поведінки суб'єктів підприємницької діяльності, їх взаємовідносин між собою та державою.

Метод автономних рішень заснований на тому, що підприємства, підприємці мають право за власною ініціативою приймати рішення, які не суперечать законодавству України.

Згідно з методом владних приписів діяльність (поведінка) суб'єктів підкоряється обов'язковим моделям правовідносин, які визначені законодавством (вимоги законів та інші вказівки компетентних органів).

Метод рекомендацій полягає в тому, що держава регулює поведінку об'єктів господарських відносин шляхом рекомендованих моделей відповідних правовідносин.

1.2. Поняття господарського законодавства

Норми господарського права, як загальні обов'язкові правила господарювання, приймаються і застосовуються у формі нормативних актів.

Відносини у сфері господарювання регулюються Конституцією України, Господарським кодексом України, законами України,

нормативно-правовими актами Президента України та Кабінету Міністрів України, нормативно-правовими актами інших органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також іншими нормативними актами. Господарське законодавство України, відповідно до проведеного державою курсу економічної політики, повинне визначати правові основи господарської (підприємницької, комерційної) діяльності в умовах формування змішаної економіки, що спирається на різноманіття конкуруючих між собою суб'єктів господарювання різних форм власності.

Господарське законодавство – це система економічних і правових норм (фінансового, комерційного, трудового, банківського, земельного, адміністративного права і т.д.), що регулюють різні галузі народного господарства. Більша частина нормативних актів включає норми двох і більше галузей права.

Так, у прийнятих Господарському та Цивільному кодексах України 2003 р. передбачено норми фінансового, господарського, цивільного, адміністративного та трудового права.

Господарським кодексом України визначені основні засади господарської діяльності в той час, як господарсько-правові норми можуть також прийматися органами державної влади і управління усіх рівнів, господарськими органами, що функціонують на засадах господарського розрахунку, та промисловими об'єднаннями, міністерствами, фінансовими органами та об'єднаннями, підприємствами, організаціями і громадянами.

Господарсько-правові норми є різновидом загальних правових норм і характеризуються такими ознаками:

- встановлюються державою забезпечуються державним примусом;
- покладають на суб'єкта господарських правовідносин певні права та обов'язки;
- встановлюють певні правила поведінки приписи щодо їх і

використання та виконання суб'єктами господарських правовідносин;

- мають бути закріплені нормативним актом, законом, указом, постановою, наказом, інструкцією.

Господарська діяльність в Україні регулюється нормативними актами, які є джерелами господарського права.

Нормативний акт – це офіційний письмовий документ компетентного органу держави, який встановлює чи відмінює норму господарського права.

До нормативних актів, що регулюють господарську діяльність в Україні, слід віднести, в першу чергу, Конституцію України. Конституцією регулюються питання господарської діяльності у статтях про власність, підприємництво, визначається компетенція органів державної влади, Президента, Верховної Ради та Кабінету Міністрів України.

Закони, що регулюють господарські відносини, розподіляються на:

- закони, що регулюють загальні питання господарської діяльності (закони України Про власність, Про систему оподаткування, Про бюджетну систему України, Провідновлення платоспроможності боржника чи визнання його банкрутом тощо);
- закони про окремі види господарської діяльності (Про банки і банківську діяльність, Про Національний банк України, Про зовнішньоекономічну діяльність, Про товарну біржу, Про цінні папери і фондову біржу та ін.);
- закони про окремі види і відносини в господарській діяльності. До них належать нормативні акти господарського законодавства, втіленні в господарському, бюджетному, земельному, лісовому та інших кодексах України.

В системі господарського законодавства слід розрізняти законодавчі

акти та підзаконні нормативні акти. До законодавчих актів належать нормативні акти Верховної Ради та Кабінету Міністрів України. До підзаконних нормативних актів укази та розпорядження Президента; постанови та розпорядження Кабінету Міністрів; господарські нормативні акти міністерств, державних комітетів, відомств з господарської діяльності у вигляді наказів, інструкцій, положень; нормативні акти місцевих рад народних депутатів і місцевих адміністрацій.

1.3. Господарська діяльність та господарські відносини

Під *господарською діяльністю* розуміється діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільною виробництва, спрямовану на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність.

Господарська діяльність, що здійснюється для досягнення економічних і соціальних результатів та з метою одержання прибутку, є підприємництвом, а суб'єкти підприємництва підприємцями. Господарська діяльність може здійснюватись і без мети одержання прибутку (некомерційна господарська діяльність).

У процесі господарської діяльності суб'єкти господарського права вступають між собою в певні господарські відносини. Господарські відносини складаються між державою, яка здійснює управління економікою, органами виконавчої державної влади – міністерствами, відомствами, державними комітетами та між підприємствами і підприємцями.

Господарські правовідносини – це сукупність відносин, які виникають у процесі господарської діяльності між державними органами і підприємцями (підприємствами) стосовно виробництва, розподілу та реалізації продукції, надання послуг і робіт з метою отримання прибутків.

Сферу господарських відносин становлять господарсько-виробничі,

організаційно-господарські та внутрішньогосподарські відносини.

Господарсько-виробничими є майнові та інші відносини, що виникають між суб'єктами господарювання при безпосередньому здійсненні господарської діяльності.

До *організаційно-господарських відносин* належать відносини, що складаються між суб'єктами господарювання та суб'єктами організаційно-господарських повноважень у процесі управління господарською діяльністю.

Внутрішньогосподарськими є відносини, що складаються між структурними підрозділами суб'єкта господарювання, та відносини суб'єкта господарювання з його структурними підрозділами.

1.4. Учасники відносин у сфері господарювання

Учасниками відносин у сфері господарювання є суб'єкти господарювання, споживачі, органи державної влади та органи місцевого самоврядування, наділені господарською компетенцією, а також громадяни, громадські та інші організації, які виступають засновниками суб'єктів господарювання чи здійснюють щодо них організаційно-господарські повноваження на основі відносин власності.

Суб'єкти господарського права це учасники господарських правовідносин, які на основі юридично відособленого майна безпосередньо здійснюють передбачену законодавством і статутом господарську чи управлінську діяльність.

До основних суб'єктів господарювання слід віднести:

- підприємства всіх форм власності, державні та комунальні. унітарні підприємства, господарські товариства, підприємства колективної власності, приватні та їх структурні підрозділи;
- об'єднання підприємств (асоціації, трести, синдикати, концерни, корпорації, конгломерати та ін.);

- органи державної влади і управління з управління економікою;
- фінансово-кредитні установи (Національний банк, комерційні банки, ощадний банк);
- посередницькі організації (біржі, брокерські контори, аудиторські компанії);
- фізичні особи підприємці, які здійснюють господарську діяльність без створення підприємства.
- провідна роль серед суб'єктів господарського права належить підприємству як основній ланці народного господарства України.

1.5. Участь держави у сфері господарювання

Держава, органи державної влади та органи місцевого самоврядування не є суб'єктами господарювання. Рішення органів державної влади та органів місцевого самоврядування з фінансових питань, що виникають у процесі формування та контролю виконання бюджетів усіх рівнів, а також з адміністративних та інших відносин управління, крім організаційно-господарських, в яких орган державної влади або орган місцевого самоврядування є суб'єктом, наділеним господарською компетенцією, приймаються від імені цього органу і в межах його владних повноважень.

У сфері господарювання держава здійснює довгострокову (стратегічну) і поточну (тактичну) економічну і соціальну політику, спрямовану на реалізацію та оптимальне узгодження інтересів суб'єктів господарювання і споживачів, різних суспільних верств і населення в цілому.

Правове закріплення економічної політики здійснюється шляхом визначення засад внутрішньої і зовнішньої політики, у прогнозах і програмах економічного і соціального розвитку України та окремих її

регіонів, програмах діяльності Кабінету Міністрів України, цільових програмах економічного, науково-технічного і соціального розвитку, а також відповідних законодавчих актах.

Основними напрямками економічної політики, що визначаються державою, є:

– структурно-галузева політика, спрямована на здійснення державою прогресивних змін у структурі народного господарства, удосконалення міжгалузевих та внутрішньогалузевих пропорцій, стимулювання розвитку галузей, які визначають науково-технічний прогрес, забезпечують конкурентоспроможність вітчизняної продукції та зростання рівня життя населення;

– інвестиційна політика, спрямована на створення суб'єктам господарювання необхідних умов для залучення і концентрації коштів на потреби розширеного відтворення основних засобів виробництва, переважно у галузях, розвиток яких визначено як пріоритети структурно-галузевої політики, а також забезпечення ефективного і відповідального використання цих коштів та здійснення контролю за ним;

– амортизаційна політика, спрямована на створення суб'єктам господарювання найбільш сприятливих та рівноцінних умов забезпечення процесу простого відтворення основних виробничих і невиробничих фондів переважно на якісно новій техніко-технологічній основі;

– політика інституційних перетворень, спрямована на формування раціональної багатокладної економічної системи;

– шляхом трансформування відносин власності, здійснення роздержавлення економіки, приватизації та націоналізації виробничих фондів, забезпечення на власній основі розвитку різних форм власності і господарювання, еквівалентності відносин обміну між суб'єктами господарювання, державну підтримку і захист усіх форм ефективного

господарювання та ліквідацію будь-яких протизаконних економічних структур;

– цінова політика, спрямована на регулювання державою відносин обміну між суб'єктами ринку з метою забезпечення еквівалентності в процесі реалізації національного продукту, дотримання необхідної паритетності цін між галузями та видами господарської діяльності, а також забезпечення стабільності оптових та роздрібних цін;

– антимонопольно-конкурентна політика, спрямована на створення оптимального конкурентного середовища діяльності суб'єктів господарювання, забезпечення їх взаємодії на умовах недопущення проявів дискримінації одних суб'єктів іншими, насамперед у сфері монопольного ціноутворення та за рахунок зниження якості продукції, послуг, сприяння зростанню ефективної соціально орієнтованої економіки;

– бюджетна політика, спрямована на оптимізацію та раціоналізацію формування доходів і використання державних фінансових ресурсів, підвищення ефективності державних інвестицій у народне господарство, узгодження загальнодержавних і місцевих інтересів у сфері між бюджетних відносин, регулювання державного боргу та забезпечення соціальної справедливості при перерозподілі національного доходу;

– податкова політика, спрямована на забезпечення економічно обґрунтованого податкового навантаження на суб'єктів господарювання, стимулювання суспільно необхідної економічної діяльності суб'єктів, а також дотримання принципу соціальної справедливості та конституційних гарантій прав громадян при оподаткуванні їх доходів;

– грошово-кредитна політика, спрямована на забезпечення народного господарства економічно необхідним обсягом грошової маси, досягнення ефективного готівкового обігу, залучення коштів суб'єктів господарювання та населення до банківської системи, стимулювання

використання кредитних ресурсів на потреби функціонування і розвитку економіки;

– валютна політика, спрямована на встановлення і підтримання паритетного курсу національної валюти щодо іноземних валют, стимулювання зростання державних валютних резервів та їх ефективне використання;

– зовнішньоекономічна політика, спрямована на регулювання державою відносин суб'єктів господарювання з іноземними суб'єктами господарювання та захист національного ринку і вітчизняного товаровиробника;

– екологічна політика, що забезпечує раціональне використання та повноцінне відтворення природних ресурсів, створення безпечних умов життєдіяльності населення;

– соціальна політика захисту прав споживачів, політика заробітної плати і доходів населення, політика зайнятості, політика соціального захисту та соціального забезпечення.

Основними засобами регулюючого впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання є:

- державне замовлення, державне завдання;
- ліцензування, патентування і квотування;
- сертифікація та стандартизація;
- застосування нормативів та лімітів;
- регулювання цін і тарифів;
- надання інвестиційних, податкових та інших пільг;
- надання дотацій, компенсацій, цільових інновацій та субсидій.

1.6. Конституційні основи правопорядку у сфері господарювання

Конституційні основи правопорядку у сфері господарювання закріплені у ст. 5 Господарського кодексу України.

Правовий господарський порядок в Україні формується на основі оптимального поєднання ринкового саморегулювання економічних відносин суб'єктів господарювання та державного регулювання макроекономічних процесів, виходячи з конституційної вимоги відповідальності держави перед людиною за свою діяльність та визначення України як суверенної і незалежної, демократичної, соціальної, правової держави.

Конституційні основи правового господарського порядку в Україні становлять:

- право власності Українського народу на землю, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони, що здійснюється від імені Українського народу органами державної влади і органами місцевого самоврядування в межах, визначених Конституцією України;
- право кожного громадянина користуватися природними об'єктами права власності народу відповідно до закону;
- забезпечення державою захисту прав усіх суб'єктів права власності і господарювання, соціальної спрямованості економіки, недопущення використання власності на шкоду людині і суспільству;
- право кожного володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності;
- визнання усіх суб'єктів права власності рівними перед законом,

- непорушності права приватної власності, недопущення протиправного позбавлення власності;
- економічна багатоманітність, право кожного на підприємницьку діяльність, не заборонену законом, визначення виключно законом правових засад і гарантій підприємництва;
 - забезпечення державою захисту конкуренції у підприємницькій діяльності, недопущення зловживання монопольним становищем на ринку, неправомірного обмеження конкуренції та недобросовісної конкуренції, визначення правил конкуренції та норм антимонопольного регулювання виключно законом;
 - забезпечення державою екологічної безпеки та підтримання екологічної рівноваги на території України;
 - забезпечення державою належних, безпечних і здорових умов праці, захист прав споживачів;
 - взаємовигідне співробітництво з іншими країнами;
 - визнання і дія в Україні принципу верховенства права.

Лекція 2

на тему: «Законодавство про суб'єкти господарської діяльності»

План

- 2.1. Підприємництво як вид здійснення господарської діяльності
- 2.2. Правове регулювання ліцензування господарської діяльності
- 2.3. Правове становище підприємств
- 2.4. Правовий статус господарських товариств. Поняття господарського товариства.
- 2.5. Правове становище некомерційних суб'єктів господарського права.

2.1. Підприємництво як вид здійснення господарської діяльності

Підприємництво, відповідно до ст. 42 Господарського кодексу України, це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку.

З даного визначення випливають певні необхідні правові вимоги до підприємницької діяльності. В першу чергу це безпосередня самостійна і систематична діяльність. Це означає, що підприємець починає і проводить свою діяльність на свій розсуд, без будь-яких застережень. Підприємницька діяльність повинна носити постійний характер. По-друге, підприємницька діяльність здійснюється на власний ризик підприємця. Це означає, що підприємець приймає на себе будь-які наслідки підприємницької діяльності як позитивні так і негативні. По-третє, метою підприємницької діяльності є досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку. Для цього і починає підприємницьку діяльність підприємець. Тобто, характерною ознакою підприємницької діяльності є її комерційний характер.

Підприємці мають право без обмежень самостійно здійснювати будь-яку підприємницьку діяльність, яку не заборонено законом.

Здійснення підприємницької діяльності забороняється органам державної влади та органам місцевого самоврядування.

Принципи підприємницької діяльності закріплені в ст. 44 Господарського кодексу України, відповідно до якої підприємництво здійснюється на основі:

- вільного вибору підприємцем видів підприємницької діяльності;
- самостійного формування підприємцем програми діяльності, вибору постачальників і споживачів продукції, що виробляється, залучення матеріально-технічних, фінансових та інших видів ресурсів, використання яких не обмежено законом, встановлення цін на продукцію та послуги відповідно до закону;
- вільного найму підприємцем працівників;
- комерційного розрахунку та власного комерційного ризику;
- вільного розпорядження прибутком, що залишається підприємця після сплати податків, зборів та інших платежів, передбачених законом;
- самостійного здійснення підприємцем зовнішньоекономічної діяльності використання підприємцем належної йому 4 частки валютної виручки на свій розсуд.

Підприємництво в Україні здійснюється в будь-яких організаційних формах, передбачених законом, на вибір підприємця.

Суб'єктами господарювання є:

- 1) господарські організації - юридичні особи, створені відповідно до Цивільного кодексу України, державні, комунальні та інші підприємства, створені відповідно до Господарського Кодексу України, а також інші юридичні особи, які здійснюють

господарську діяльність та зареєстровані в установленому законом порядку;

- 2) громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані відповідно до закону як підприємці;
- 3) філії, представництва, інші відокремлені підрозділи господарських організацій (структурні одиниці), утворені ними для здійснення господарської діяльності.

Суб'єкти господарювання реалізують свою господарську компетенцію на основі права власності, права господарського відання, права оперативного управління та права оперативно-господарського використання майна.

Суб'єкти господарювання господарські організації, які діють на основі права власності, права господарського відання чи оперативного управління, мають статус юридичної особи, що визначається цивільним та господарським законодавством.

Суб'єкти господарювання відокремлені підрозділи (структурні одиниці) господарських організацій можуть діяти лише на основі права оперативно-господарського використання майна, без статусу юридичної особи.

Суб'єкт господарювання може бути утворений за рішенням власника (власників) майна або уповноваженого ним (ними) органу, а у випадках, спеціально передбачених законодавством, також за рішенням інших органів, організацій і громадян шляхом заснування нового, реорганізації (злиття, приєднання, виділення, поділу, перетворення) діючого (діючих) суб'єкта господарювання з додержанням вимог законодавства.

Суб'єкти господарювання можуть утворюватися шляхом примусового поділу (виділення) діючого суб'єкта господарювання за розпорядженням антимонопольних органів відповідно до анти-монополюльно-конкурентного

законодавства України.

Створення суб'єктів господарювання здійснюється з додержанням вимог антимонопольно-конкурентного законодавства.

Правовою передумовою здійснення підприємницької діяльності фізичними та юридичними особами є їх державна реєстрація. Відповідно до ст. 58 Господарського кодексу України державна реєстрація, що є формою легалізації підприємницької діяльності, проводиться у виконавчому комітеті міської, районної у місті ради або в районній державній адміністрації за місцезнаходженням або місцем проживання суб'єкта підприємництва/

Відповідно до Закону України Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб підприємців, який вступив в дію з 1 липня 2004 р. державна реєстрація юридичних осіб та фізичних осіб підприємців це внесення запису до Державного реєстру суб'єктів господарської діяльності про реєстрацію юридичної особи або фізичної особи суб'єкта підприємницької діяльності, про їх перереєстрацію, про реєстрацію змін до реєстраційної картки, про реєстрацію змін, доповнень до установчих документів юридичної особи, про реєстрацію зміни місцезнаходження (для юридичної особи) або місця проживання (для фізичної особи суб'єкта підприємницької діяльності), про взяття на облік (зняття з обліку) філії, представництва юридичної особи, про реєстрацію припинення юридичної особи або фізичної особи суб'єкта підприємницької діяльності.

Державна реєстрація юридичних осіб та фізичних осіб підприємців проводиться державним реєстратором виключно у виконавчому комітеті міської ради міста обласного значення або у районній, районній у містах Києві та Севастополі державній адміністрації за місцезнаходженням юридичної особи або за місцем проживання фізичної особи підприємця.

2.2. Правове регулювання ліцензування господарської діяльності

Правове регулювання ліцензування господарської діяльності здійснюється:

- Законом України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» від 01.06. 2000 № 1775 ІІІ;
- Постановою Кабінету Міністрів України від 08.11. 2000 № 1658 «Про затвердження Порядку формування, ведення і користування відомостями ліцензійного реєстру»;
- Постановою Кабінету Міністрів України від 14.11. 2000 № 1698 «Про затвердження переліку органів ліцензування»;
- Постановою Кабінету Міністрів України від 20.11. 2000 № 1720 «Про запровадження ліцензії єдиного зразка для певних видів господарської діяльності»;
- Постановою Кабінету Міністрів України від 29.11. 2000 № 1755 «Про термін дії ліцензії на провадження певних видів господарської діяльності, розміри і порядок зарахування плати за її видачу»;
- Наказом Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва від 04.12.2000 № 67 «Про затвердження Інструкції про порядок заповнення: бланка ліцензії єдиного зразка»;
- Наказом Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва від 18.12.2000 № 78 «Про затвердження Інструкції про порядок замовлення, постачання, зберігання, обліку і звітності витрачання бланків ліцензії єдиного зразка»;
- Ліцензійними умовами провадження певного виду господарської діяльності (для більш як 60 видів) та іншими нормативними актами.

Закон Про ліцензування певних видів господарської діяльності визначає види господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню, порядок їх ліцензування, встановлює державний контроль у сфері ліцензування, відповідальність суб'єктів господарювання та органів ліцензування за порушення законодавства у сфері ліцензування.

Дія Закону поширюється на всі суб'єкти господарювання.

Ліцензування банківської діяльності, зовнішньоекономічної діяльності, ліцензування каналів мовлення, ліцензування у сфері електроенергетики та використання ядерної енергії, ліцензування у сфері інтелектуальної власності здійснюється згідно з законами, що регулюють відносини у цих сферах.

Стаття 9 вищеназваного закону дає перелік більш як 60 видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню.

До них відносяться:

- пошук (розвідка) корисних копалин;
- виробництво, ремонт вогнепальної зброї, боєприпасів до неї, холодної зброї, пневматичної зброї калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів на секунду, торгівля вогнепальною зброєю та боєприпасами до неї, холодною зброєю, пневматичною зброєю калібру понад 4,5 міліметра і швидкістю польоту кулі понад 100 метрів на секунду;
- виробництво вибухових речовин і матеріалів (за переліком, який визначається Кабінетом Міністрів України);
- виробництво особливо небезпечних хімічних речовин (за переліком, який визначається Кабінетом Міністрів України);
- видобування уранових руд;
- видобуток дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, дорогоцінного каміння органогенного утворення, напівдорого-

- цінного каміння;
- виробництво дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, дорогоцінного каміння органогенного утворення, напівдорогоцінного каміння;
 - виготовлення виробів з дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, дорогоцінного каміння органогенного утворення, напівдорогоцінного каміння, торгівля виробами з дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, дорогоцінного каміння органогенного утворення, напівдорогоцінного каміння;
 - виробництво лікарських засобів, оптова, роздрібна торгівля лікарськими засобами;
 - виробництво ветеринарних медикаментів і препаратів, оптова, роздрібна торгівля ветеринарними медикаментами і препаратами;
 - виробництво пестицидів та агрохімікатів, оптова, роздрібна торгівля пестицидами та агрохімікатами; та інші.

Реалізацію державної політики у сфері ліцензування здійснює Кабінет Міністрів України, спеціально уповноважений орган з питань ліцензування, а також органи виконавчої влади, визначені Кабінетом Міністрів України, спеціально уповноважені виконавчі органи рад, уповноважені провадити ліцензування певних видів господарської діяльності.

Порядок отримання ліцензії. Суб'єкт господарювання, який має намір провадити певний вид господарської діяльності, що ліцензується, особисто або через уповноважений ним орган чи особу звертається до відповідного органу ліцензування із заявою встановленого зразка про видачу ліцензії.

Строк дії ліцензії на провадження певного виду господарської діяльності встановлюється Кабінетом Міністрів України за поданням

спеціально уповноваженого органу з питань ліцензування, але не може бути меншим ніж три роки.

Господарська діяльність на підставі ліцензії, виданої органом ліцензування, яким є центральний орган виконавчої влади, здійснюється на всій території України.

Господарська діяльність на підставі ліцензії, виданої органом ліцензування, яким є місцевий орган виконавчої влади або спеціально уповноважений виконавчий орган рад, здійснюється на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці. За видачу ліцензії справляється плата, розмір та порядок зарахування якої до Державного бюджету України встановлюються Кабінетом Міністрів України.

Плата за видачу ліцензії вноситься після прийняття рішення про видачу ліцензії.

2.3. Правове становище підприємств

Підприємства в Україні здійснюють свою діяльність відповідно до вимог ст. 62–71 Господарського Кодексу України.

Якщо чинним міжнародним договором України, згоду на обов'язковість якого надано Верховною Радою України, встановлено правила інші, ніж ті, які передбачені законодавством про підприємства, то застосовуються правила міжнародного договору.

Підприємство самостійний суб'єкт господарювання, створений компетентним органом державної влади або органом місцевого самоврядування, або іншими суб'єктами для задоволення суспільних та особистих потреб шляхом систематичного здійснення виробничої, науково-дослідної, торговельної, іншої господарської діяльності в порядку, передбаченому Господарським Кодексом України та іншими законами.

Підприємства можуть створюватись як для здійснення підприємництва, так і для некомерційної господарської діяльності.

Підприємство, якщо законом не встановлено інше, діє на основі статуту.

Підприємство є юридичною особою, має відокремлене майно, самостійний баланс, рахунки в установах банків, печатку із своїм найменуванням та ідентифікаційним кодом.

Підприємство не має у своєму складі інших юридичних осіб.

Види та організаційні форми підприємств. Залежно від форм власності, передбачених законом, в Україні можуть діяти підприємства таких видів:

- приватне підприємство, що діє на основі приватної власності громадян чи суб'єкта господарювання (юридичної особи);
- підприємство, що діє на основі колективної власності (підприємство колективної власності);
- комунальне підприємство, що діє на основі комунальної власності територіальної громади;
- державне підприємство, що діє на основі державної власності;
- підприємство, засноване на змішаній формі власності (на базі об'єднання майна різних форм власності).

В Україні можуть діяти також інші види підприємств, передбачені законом.

У разі якщо в статутному фонді підприємства іноземна інвестиція становить не менш як десять відсотків, воно визнається підприємством з іноземними інвестиціями. Підприємство, в статутному фонді якого іноземна інвестиція становить сто відсотків, вважається іноземним підприємством.

Залежно від способу утворення (заснування) та формування статутного фонду в Україні діють підприємства унітарні та корпоративні.

Унітарне підприємство створюється одним засновником, який

виділяє необхідне для того майно, формує відповідно до закону статутний фонд, не поділений на частки (паї), затверджує статут, розподіляє доходи, безпосередньо або через керівника, який ним призначається, керує підприємством і формує його трудовий колектив на засадах трудового найму, вирішує питання реорганізації та ліквідації підприємства. Унітарними є підприємства державні, комунальні, підприємства, засновані на власності об'єднання громадян, релігійної організації або на приватній власності засновника.

Корпоративне підприємство утворюється, як правило, двома або більше засновниками за їх спільним рішенням (договором), діє на основі об'єднання майна та або підприємницької чи трудової діяльності засновників (учасників), їх спільного управління справами, на основі корпоративних прав, у тому числі через органи, що ними створюються, участі засновників (учасників) у розподілі доходів та ризиків підприємства. Корпоративними є кооперативні підприємства, підприємства, що створюються у формі господарського товариства, а також інші підприємства, в тому числі засновані на приватній власності двох або більше осіб.

Підприємства залежно від кількості працюючих та обсягу валового доходу від реалізації продукції за рік можуть бути віднесені до малих підприємств, середніх або великих підприємств.

Малими (незалежно від форми власності) визнаються підприємства, в яких середньооблікова чисельність працюючих за звітний (фінансовий) рік не перевищує п'ятдесяти осіб, а обсяг валового доходу від реалізації продукції (робіт, послуг) за цей період не перевищує суми, еквівалентної п'ятистам тисячам євро за середньорічним курсом Національного банку України щодо гривні.

Великими підприємствами визнаються підприємства, в яких середньооблікова чисельність працюючих за звітний (фінансовий) рік

перевищує тисячу осіб, а обсяг валового доходу від реалізації продукції (робіт, послуг) за рік перевищує суму, еквівалентну п'яти мільйонам євро за середньорічним курсом Національного банку України щодо гривні.

Усі інші підприємства визнаються середніми.

Підприємство може складатися з виробничих структурних підрозділів (виробництв, цехів, відділень, дільниць, бригад, бюро, лабораторій тощо), а також функціональних структурних підрозділів апарату управління (управлінь, відділів, бюро, служб тощо).

Функції, права та обов'язки структурних підрозділів підприємства визначаються положеннями про них, які затверджуються в порядку, визначеному статутом підприємства або іншими установчими документами.

Підприємство самостійно визначає свою організаційну структуру, встановлює чисельність працівників і штатний розпис.

Підприємство має право створювати філії, представництва, відділення та інші відокремлені підрозділи, погоджуючи питання про розміщення таких підрозділів підприємства з відповідними органами місцевого самоврядування в установленому законодавством порядку. Такі відокремлені підрозділи не мають статусу юридичної особи і діють на основі положення про них, затвердженого підприємством. Вони можуть відкривати рахунки в установах банків відповідно до закону.

Діяльність розташованих на території України відокремлених підрозділів підприємств, що знаходяться за її межами, регулюється господарським Кодексом України та іншими законами.

Утворення підприємства. Установчі документи підприємств.

Суб'єкт господарювання може бути утворений за рішенням власника (власників) майна або уповноваженого ним (ними) органу, а у випадках, спеціально передбачених законодавством, також за рішенням інших органів, організацій і громадян шляхом заснування нового, реорганізації (злиття, приєднання, виділення, поділу, перетворення) діючого (діючих)

суб'єкта господарювання з додержанням вимог законодавства.

Суб'єкти господарювання можуть утворюватися шляхом примусового поділу (виділення) діючого суб'єкта господарювання за розпорядженням антимонопольних органів відповідно до анти-монополюльно-конкурентного законодавства України.

Створення суб'єктів господарювання здійснюється з додержанням вимог антимонопольно-конкурентного законодавства.

Установчими документами підприємства є рішення про його утворення або засновницький договір, а у випадках, передбачених законом, статут (положення) суб'єкта господарювання.

В установчих документах повинні бути зазначені найменування та місцезнаходження суб'єкта господарювання, мета і предмет господарської діяльності, склад і компетенція його органів управління, порядок прийняття ними рішень, порядок формування майна, розподілу прибутків та збитків, умови його реорганізації та ліквідації, якщо інше не передбачено законом.

У засновницькому договорі засновники зобов'язуються утворити суб'єкт господарювання, визначають порядок спільної діяльності щодо його утворення, умови передачі йому свого майна, порядок розподілу прибутків і збитків, управління діяльністю суб'єкта господарювання та участі в ньому засновників, порядок вибуття та входження нових засновників, інші умови діяльності суб'єкта господарювання, які передбачені законом, а також порядок його реорганізації та ліквідації відповідно до закону.

Статут підприємства повинен містити відомості про його найменування і місцезнаходження, мету і предмет діяльності, розмір і порядок утворення статутного та інших фондів, порядок розподілу прибутків і збитків, про органи управління і контролю, їх компетенцію, про умови реорганізації та ліквідації суб'єкта господарювання, а також

інші відомості, пов'язані з особливостями організаційної форми суб'єкта господарювання, передбачені законодавством. Статут може містити й інші відомості, що не суперечать законодавству.

Положенням визначається господарська компетенція органів державної влади, органів місцевого самоврядування чи інших суб'єктів у випадках, визначених законом.

Статут (положення) затверджується власником майна (засновником) суб'єкта господарювання чи його представниками, органами або іншими суб'єктами відповідно до закону.

Державна реєстрація підприємств. Органи державної реєстрації.

Підприємство підлягає державній реєстрації. Державна реєстрація суб'єктів господарювання проводиться у виконавчому комітеті міської, районної у місті ради або в районній державній адміністрації за місцезнаходженням або місцем проживання даного суб'єкта, якщо інше не передбачено законом.

2.4. Правовий статус господарських товариств. Поняття господарського товариства

Господарськими товариствами визнаються підприємства або інші суб'єкти господарювання, створені юридичними особами та або громадянами шляхом об'єднання їх майна і участі в підприємницькій діяльності товариства з метою одержання прибутку.

Господарське товариство, крім повного і командитного товариств, може бути створене однією особою, яка стає його єдиним учасником.

Поняття, види та правовий статус акціонерних товариств (АТ)

Акціонерним є товариство, статутний фонд якого поділений на визначену кількість акцій однакової номінальної вартості.

Акціонерне товариство самостійно відповідає за своїми зобов'язаннями усім своїм майном. Акціонери не відповідають за

зобов'язаннями товариства і несуть ризик збитків, пов'язаних з діяльністю товариства, у межах вартості акцій, що їм належать. Акціонери, які не повністю оплатили акції, у випадках, встановлених статутом, відповідають за зобов'язаннями товариства у межах неоплаченої частини вартості належних їм акцій.

Найменування акціонерного товариства має містити його найменування і зазначення того, що товариство є акціонерним.

Особливості правового статусу акціонерних товариств, створених у процесі приватизації державних підприємств, встановлюються законом.

Акціонерне товариство, яке проводить відкриту підписку на акції, зобов'язане щорічно публікувати для загального відома річний звіт, бухгалтерський баланс, відомості про прибутки і збитки, а також іншу інформацію, передбачену законом.

Акціонерне товариство може бути створене юридичними та (або) фізичними особами. Якщо акціонерне товариство створюється кількома особами, вони укладають між собою договір, який визначає порядок здійснення ними спільної діяльності щодо створення товариства. Цей договір не є установчим документом товариства. Договір про створення акціонерного товариства укладається в письмовій формі, а якщо товариство створюється фізичними особами, договір підлягає нотаріальному посвідченню.

Особи, що створюють акціонерне товариство, несуть солідарну відповідальність за зобов'язаннями, що виникли до державної реєстрації товариства.

Акціонерне товариство відповідає за зобов'язаннями учасників, пов'язаними з його створенням, лише у разі наступного схвалення їх дій загальними зборами акціонерів.

Акціонерне товариство може бути створене однією особою чи може складатися з однієї особи у разі придбання одним акціонером усіх акцій

товариства. Відомості про це підлягають реєстрації і опублікуванню для загального відома. Акціонерне товариство не може мати єдиним учасником інше підприємницьке товариство, учасником якого є одна особа.

Порядок і строки вчинення дій щодо створення акціонерного товариства, у тому числі порядок проведення установчих зборів та їхня компетенція, встановлюються законом.

Установчим документом акціонерного товариства є його статут. Статут акціонерного товариства має містити відомості про:

- найменування юридичної особи;
- її місцезнаходження; адресу, органи управління товариством, їх компетенцію, порядок прийняття ними рішень, порядок вступу до товариства та виходу з нього, розмір статутного капіталу;
- умови про категорії акцій, що випускаються товариством, та їхню номінальну вартість і кількість;
- права акціонерів;
- склад і компетенцію органів управління товариством та про порядок ухвалення ними рішень.

У статуті акціонерного товариства мають також міститися інші відомості, передбачені законом.

Статутний капітал акціонерного товариства утворюється з вартості вкладів акціонерів, внесених внаслідок придбання ними акцій. Статутний капітал товариства визначає мінімальний розмір майна товариства, який гарантує інтереси його кредиторів. Він не може бути меншим розміру, встановленого законом. За діючим законом розмір статутного капіталу (фонду) не може бути менше суми, еквівалентної 1250 мінімальним заробітним платам, виходячи із ставки мінімальної заробітної плати, діючої на момент створення акціонерного товариства.

Акціонерні товариства можуть бути відкритими або закритими.

Акції відкритого акціонерного товариства можуть розповсюджуватися шляхом відкритої підписки та купівлі-продажу на біржах. Акціонери відкритого товариства можуть відчужувати належні їм акції без згоди інших акціонерів та товариства.

Акції закритого акціонерного товариства розподіляються між засновниками або серед заздалегідь визначеного кола осіб і не можуть розповсюджуватися шляхом підписки, купуватися та продаватися на біржі. Акціонери закритого товариства мають переважне право на придбання акцій, що продаються іншими акціонерами товариства.

Акціонерне товариство має право за рішенням загальних зборів акціонерів збільшити статутний капітал шляхом збільшення номінальної вартості акцій або додаткового випуску акцій. Збільшення статутного капіталу акціонерного товариства допускається після його повної сплати. Збільшення статутного капіталу товариства для покриття збитків не допускається. У випадках, встановлених статутом товариства і законом, може бути встановлене переважне право акціонерів на придбання акцій, що додатково випускаються товариством.

Акціонерне товариство має право за рішенням загальних зборів акціонерів зменшити статутний капітал шляхом зменшення номінальної вартості акцій або шляхом купівлі товариством частини випущених акцій з метою зменшення їх загальної кількості. Зменшення статутного капіталу акціонерного товариства допускається після повідомлення про це всіх його кредиторів у порядку, встановленому законом. При цьому кредитори товариства мають право вимагати дострокового припинення або виконання товариством відповідних зобов'язань та відшкодування збитків. Зменшення статутного капіталу акціонерного товариства шляхом купівлі та погашення частини акцій допускається, якщо така можливість передбачена у статуті товариства.

Вищим органом акціонерного товариства є загальні збори акціонерів. У загальних зборах мають право брати участь усі його акціонери незалежно від кількості і виду акцій, що їм належать.

Акціонери (їхні представники), які беруть участь у загальних зборах, реєструються із зазначенням кількості голосів, що їх має кожний акціонер, який бере участь у зборах.

Порядок голосування на загальних зборах акціонерів встановлюється законом.

Акціонер має право призначити свого представника для участі у зборах. Представник може бути постійним чи призначеним на певний строк. Акціонер має право у будь-який момент замінити свого представника у вищому органі товариства, повідомивши про це виконавчий орган акціонерного товариства.

Загальні збори акціонерів скликаються не рідше одного разу на рік.

Позачергові збори акціонерів скликаються у разі неплатоспроможності товариства, а також за наявності обставин, визначених у статуті товариства, та в будь-якому іншому випадку, якщо цього вимагають інтереси акціонерного товариства в цілому.

Порядок скликання і проведення загальних зборів, а також умови скликання і проведення позачергових зборів та повідомлення акціонерів встановлюються статутом товариства і законом.

Виконавчим органом акціонерного товариства, який здійснює керівництво його поточною діяльністю, є правління або інший орган, визначений статутом. Виконавчий орган вирішує всі питання діяльності акціонерного товариства, крім тих, що віднесені до компетенції загальних зборів і наглядової ради товариства. Виконавчий орган є підзвітним загальним зборам акціонерів і наглядовій раді акціонерного товариства та організовує виконання їхніх рішень. Виконавчий орган діє від імені акціонерного товариства у межах, встановлених статутом акціонерного

товариства і законом. Виконавчий орган акціонерного товариства може бути колегіальним (правління, дирекція) чи одноособовим (директор, генеральний директор).

Правове регулювання створення та діяльності товариства з обмеженою відповідальністю (ТзОВ)

Товариством з обмеженою відповідальністю є засноване одним або кількома особами товариство, статутний фонд якого поділений на частки, розмір яких встановлюється статутом.

Учасники товариства з обмеженою відповідальністю не відповідають за його зобов'язаннями і несуть ризик збитків, пов'язаних з діяльністю товариства, у межах вартості своїх вкладів. Учасники товариства, які не повністю внесли вклади, несуть солідарну відповідальність за його зобов'язаннями у межах вартості невнесеної частини вкладу кожного з учасників.

Найменування товариства з обмеженою відповідальністю має містити найменування товариства, а також слова товариство з обмеженою відповідальністю.

Максимальна кількість учасників товариства з обмеженою відповідальністю встановлюється законом. При перевищенні цієї кількості товариство з обмеженою відповідальністю підлягає перетворенню на акціонерне товариство протягом одного року, а зі спливом цього строку ліквідації у судовому порядку, якщо кількість його учасників не зменшиться до встановленої межі. Товариство з обмеженою відповідальністю не може мати єдиним учасником інше господарське товариство, учасником якого є одна особа. Особа може бути учасником лише одного товариства з обмеженою відповідальністю, яке має одного учасника.

Якщо товариство з обмеженою відповідальністю засновується кількома особами, ці особи у разі необхідності визначити взаємовідносини

між собою щодо створення товариства укладають договір у письмовій формі, який встановлює порядок заснування товариства, умови здійснення спільної діяльності щодо створення товариства, розмір статутного фонду, частку у статутному фонді кожного з учасників, строки та порядок внесення вкладів та інші умови. Договір про заснування товариства з обмеженою відповідальністю не є установчим документом. Подання цього договору при державній реєстрації товариства не є обов'язковим.

Установчим документом товариства з обмеженою відповідальністю є статут.

Статут товариства з обмеженою відповідальністю крім відомостей, передбачених ст. 88 ЦКУ, має містити відомості про:

- розмір статутного капіталу з визначенням частки кожного учасника;
- склад та компетенцію органів управління і порядок прийняття ними рішень;
- розмір і порядок формування резервного фонду;
- порядок передання (переходу) часток у статутному фонді.

Статут товариства з обмеженою відповідальністю зі всіма наступними змінами зберігається в органі, що здійснив державну реєстрацію товариства, і є відкритим для ознайомлення.

Статутний капітал товариства з обмеженою відповідальністю складається з вартості вкладів його учасників. Відповідно до статутного капіталу визначається мінімальний розмір майна товариства, який гарантує інтереси його кредиторів. Розмір статутного капіталу товариства не може бути меншим розміру, встановленого законом. На сьогоднішній день розмір статутного капіталу (фонду) повинен становити не менше суми, еквівалентної 100 мінімальним заробітним платам, виходячи із ставки мінімальної заробітної плати, що діє на момент створення товариства з обмеженою відповідальністю.

Не допускається звільнення учасника товариства з обмеженою відповідальністю від обов'язку внесення вкладу до статутного капіталу товариства, у тому числі шляхом зарахування вимог до товариства.

До моменту державної реєстрації товариства з обмеженою відповідальністю його учасники повинні сплатити не менше ніж п'ятдесят відсотків суми своїх вкладів. Частина статутного капіталу, що залишилася несплаченою, підлягає сплаті протягом першого року діяльності товариства. Якщо учасники протягом першого року діяльності товариства не сплатили повністю суму своїх вкладів, товариство повинно оголосити про зменшення свого статутного капіталу і зареєструвати відповідні зміни до статуту у встановленому порядку або прийняти рішення про ліквідацію товариства.

Зменшення статутного капіталу товариства з обмеженою відповідальністю допускається після повідомлення в порядку, встановленому законом, усіх його кредиторів. У цьому разі кредитори мають право вимагати дострокового припинення або виконання відповідних зобов'язань товариства та відшкодування їм збитків.

Збільшення статутного капіталу товариства з обмеженою відповідальністю допускається після внесення усіма його учасниками вкладів у повному обсязі. Порядок внесення додаткових вкладів встановлюється законом і статутом товариства.

Вищим органом товариства з обмеженою відповідальністю є загальні збори його учасників.

Товариство з обмеженою відповідальністю може бути перетворене в акціонерне товариство чи у виробничий кооператив.

Порядок створення товариства з додатковою відповідальністю (ТзДВ)

Товариством з додатковою відповідальністю є товариство, засноване однією або кількома особами, статутний фонд якого поділений на частки,

розмір яких визначений статутом.

Учасники товариства з додатковою відповідальністю солідарно несуть додаткову (субсидіарну) відповідальність за його зобов'язаннями своїм майном у розмірі, який встановлюється статутом товариства і є однаково кратним для всіх учасників до вартості внесеного кожним учасником вкладу. У разі визнання банкрутом одного з учасників його відповідальність за зобов'язаннями товариства розподіляється між іншими учасниками товариства пропорційно їх часткам у статутному капіталі товариства.

Найменування товариства з додатковою відповідальністю має містити найменування товариства, а також слова товариство з додатковою відповідальністю.

До товариства з додатковою відповідальністю застосовуються положення Цивільного та Господарського кодексів України про товариство з обмеженою відповідальністю, якщо інше не встановлено статутом товариства і законодавством.

Командитне товариство

Командитним товариством є товариство, в якому разом з учасниками, які здійснюють від імені товариства підприємницьку діяльність і солідарно несуть додаткову (субсидіарну) відповідальність за зобов'язаннями товариства усім своїм майном (повними учасниками), є один чи кілька учасників (вкладників), які несуть ризик збитків, пов'язаних із діяльністю товариства, у межах сум зроблених ними вкладів та не беруть участі в діяльності товариства.

Найменування командитного товариства має містити імена (найменування) всіх повних учасників, слова командитне товариство або містити ім'я (найменування) хоча б одного повного учасника з доданням слів і компанія, а також слова командитне товариство. Якщо у найменування командитного товариства включене ім'я вкладника, такий

вкладник стає повним учасником товариства.

До командитного товариства застосовуються положення про повне товариство, якщо інше не встановлено цим Кодексом, іншим законом.

Командитне товариство створюється і діє на підставі засновницького договору. Засновницький договір підписується усіма повними учасниками.

Засновницький договір командитного товариства крім відомостей, передбачених ст. 88 Цивільного Кодексу України, має

містити відомості про: розмір та склад складеного капіталу товариства; розмір та порядок зміни часток кожного з повних учасників у складеному капіталі; сукупний розмір вкладів вкладників.

Особа може бути повним учасником тільки в одному командитному товаристві. Повний учасник командитного товариства не може бути учасником повного товариства. Повний учасник командитного товариства не може бути вкладником цього самого товариства.

Сукупний розмір вкладів вкладників не повинен перевищувати п'ятдесяти відсотків складеного капіталу повного товариства.

На момент державної реєстрації командитного товариства кожний із вкладників повинен зробити вклад у розмірі, встановленому законом.

Управління діяльністю командитного товариства здійснюється повними учасниками у порядку, встановленому законодавством для повного товариства. Вкладники не мають права брати участі в управлінні діяльністю командитного товариства та заперечувати проти дій повних учасників щодо управління діяльністю товариства. Вкладники командитного товариства можуть діяти від імені товариства тільки за довіреністю. Вкладник командитного товариства зобов'язаний зробити вклад до складеного капіталу. Внесення вкладів посвідчується свідоцтвом про участь у командитному товаристві.

Повне товариство

Повним є товариство, учасники якого відповідно до укладеного між

ними договору здійснюють підприємницьку діяльність від імені товариства і солідарно несуть додаткову (субсидіарну) відповідальність за його зобов'язаннями усім майном, що їм належить. Особа може бути учасником тільки одного повного товариства.

Учасник повного товариства не має права без згоди інших учасників вчиняти від свого імені та у своїх інтересах або в інтересах третіх осіб правочини, що є однорідними з тими, які становлять предмет діяльності товариства.

Найменування повного товариства має містити імена (найменування) всіх його учасників, слова повне товариство або містити ім'я (найменування) одного чи кількох учасників з доданням слів і компанія, а також слова повне товариство.

Повне товариство створюється і діє на підставі засновницького договору. Засновницький договір підписується всіма його учасниками.

Засновницький договір повного товариства має містити відомості про: найменування юридичної особи, її місцезнаходження, адресу, органи управління товариством, їх компетенцію, порядок прийняття ними рішень, порядок вступу до товариства та виходу з нього, якщо додаткові вимоги щодо змісту статуту не встановлені Цивільним Кодексом України або іншим законом. У засновницькому договорі товариства визначаються зобов'язання учасників створити товариство, порядок їх спільної діяльності щодо його створення, умови передання товариству майна учасників, розмір та склад складеного капіталу товариства; розмір та порядок зміни часток кожного з учасників у складеному капіталі; розмір, склад та строки внесення ними вкладів.

Управління діяльністю повного товариства здійснюється за спільною згодою всіх учасників. Засновницьким договором товариства можуть бути передбачені випадки, коли рішення приймається більшістю голосів учасників.

Кожний учасник повного товариства має один голос, якщо засновницьким договором не передбачений інший порядок визначення кількості голосів. Учасник повного товариства, незалежно від того, чи уповноважений він вести справи товариства, має право ознайомлюватися з усією документацією щодо ведення справ товариства. Відмова від цього права чи його обмеження, зокрема за домовленістю учасників товариства, є нікчемною.

Кожний учасник повного товариства має право діяти від імені товариства, якщо засновницьким договором не визначено, що всі учасники ведуть справи спільно або що ведення справ доручено окремим учасникам.

У разі спільного ведення учасниками справ товариства для вчинення кожного правочину є необхідною згода всіх учасників товариства. Якщо ведення справ доручено окремим учасникам повного товариства, інші учасники можуть вчиняти правочини від імені товариства за наявності у них довіреності, виданої учасниками, яким доручено ведення справ товариства.

Прибуток та збитки повного товариства розподіляються між його учасниками пропорційно до їхніх часток у складеному капіталі, якщо інше не передбачено засновницьким договором або домовленістю учасників.

2.5. Правове становище некомерційних суб'єктів господарського права

Некомерційне господарювання це самостійна систематична господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання, спрямована на досягнення економічних, соціальних та інших результатів без мети одержання прибутку.

Некомерційна господарська діяльність здійснюється суб'єктами господарювання державного або комунального секторів економіки у галузях (видах діяльності), в яких відповідно до ст. 12 Господарського

кодексу України забороняється підприємництво, на основі рішення відповідного органу державної влади чи органу місцевого самоврядування. Некомерційна господарська діяльність може здійснюватися також іншими суб'єктами господарювання, яким здійснення господарської діяльності у формі підприємництва забороняється законом.

Не можуть здійснювати некомерційну господарську діяльність органи державної влади, органи місцевого самоврядування, їх посадові особи.

Порядок створення, державної реєстрації, діяльності, реорганізації та ліквідації суб'єктів господарювання окремих організаційних форм некомерційної господарської діяльності визначається Господарським кодексом України та іншими законами.

На суб'єктів господарювання, які здійснюють некомерційну господарську діяльність, поширюються загальні вимоги щодо регулювання господарської діяльності з урахуванням особливостей її здійснення різними суб'єктами господарювання, які визначаються законодавством.

Поняття громадської організації: порядок створення та діяльності

Відповідно до Закону України Про об'єднання громадян (Відомості Верховної Ради (ВВР), 1992, № 34, ст. 504) громадською організацією є об'єднання громадян для задоволення та захисту своїх законних соціальних, економічних, творчих, вікових, національно-культурних, спортивних та інших спільних інтересів.

Об'єднання громадян мають право на добровільних засадах засновувати або вступати між собою в спілки (союзи, асоціації тощо), утворювати блоки та коаліції, укласти між собою угоди про співробітництво і взаємодопомогу. Створення і легалізація спілок об'єднань громадян, порядок їх діяльності та ліквідації здійснюються відповідно до вищеназваного Закону.

Засновниками громадських організацій можуть бути громадяни України, громадяни інших держав, особи без громадянства, які досягли 18 років, а молодіжних та дитячих організацій 15-річного віку. Рішення про заснування об'єднань громадян приймаються установчим зїздом (конференцією) або загальними зборами. Засновниками спілок об'єднань громадян є об'єднання громадян.

Членами політичних партій можуть бути тільки громадяни України, які досягли 18-річного віку. Членами громадських організацій, крім молодіжних та дитячих, можуть бути особи, які досягли 14 років. Вік членів молодіжних та дитячих громадських організацій визначається їх статутами в межах, встановлених законами України.

Релігійна громада є місцевою релігійною організацією віруючих громадян одного й того ж культу, віросповідання, напрямку, течії або толку, які добровільно об'єдналися з метою спільного задоволення релігійних потреб.

Релігійні управління і центри діють на підставі своїх статутів (положень), що реєструються у встановленому порядку.

Релігійні організації, керівні центри яких знаходяться за межами України, можуть керуватись у своїй діяльності настановами цих центрів, якщо при цьому не порушується законодавство України.

Лекція 3

на тему: «Правове регулювання відносин власності в Україні»

План

- 3.1. Поняття та зміст права власності
- 3.2. Правовий режим майна господарюючих суб'єктів
- 3.3. Майно у сфері господарювання
- 3.4. Гарантії та захист майнових прав суб'єктів господарювання

3.1. Поняття та зміст права власності

Правом власності, за ст. 316 ЦК України, є право особи на річ (майно), яке вона здійснює відповідно до закону за своєю волею, незалежно від волі інших осіб.

Зміст права власності полягає в тому, що власникові належать права володіння, користування та розпорядження своїм майном.

Власник володіє, користується, розпоряджається своїм майном на власний розсуд. Власник має право вчиняти щодо свого майна будь-які дії, які не суперечать закону. При здійсненні своїх прав та виконанні обов'язків власник зобов'язаний дотримуватися моральних засад суспільства. Усім власникам забезпечуються рівні умови здійснення своїх прав. Власник не може використовувати право власності на шкоду правам, свободам та гідності громадян, інтересам суспільства, погіршувати екологічну ситуацію та природні якості землі. Держава не втручається у здійснення власником права власності.

Цивільний кодекс України зазначає, що суб'єктами права приватної власності можуть бути фізичні та юридичні особи, яким може належати будь-яке майно, за винятком окремих видів майна, які відповідно до закону не можуть їм належати. У державній власності є майно, у тому числі грошові кошти, яке належить державі Україна. У комунальній власності є майно, у тому числі грошові кошти, яке належить територіальній громаді.

Відповідно до Закону України Про власність всі види власності недержавних юридичних осіб віднесені до колективної власності, однак в ЦК України дана форма власності не відображена. Більшість юристів-спеціалістів з цивільного права (О. А. Пушкін, Я. М. Шевченко, В. І. Семчик та ін.) категорично заперечують таку форму власності і вважають, що в даному випадку мова йде про право приватної власності юридичних осіб.

3.2. Правовий режим майна господарюючих суб'єктів

Правовий режим майна господарюючих суб'єктів регулюють Цивільний кодекс України, Господарський кодекс України, закон Про власність, та інші нормативно-правові акти.

Основа правового режиму майна суб'єктів господарювання, на якій базується їх господарська діяльність, становлять право власності та інші речові права право господарського відання, право оперативного управління, а також право оперативного використання майна. Господарська діяльність може здійснюватися також на основі інших речових прав (права володіння, права користування тощо), передбачених Цивільним та Господарським кодексами України.

Суб'єкт господарювання, який здійснює господарську діяльність на основі права власності, на свій розсуд, одноосібно або спільно з іншими суб'єктами володіє, користується і розпоряджається належним йому (їм) майном, у тому числі має право надати майно іншим суб'єктам для використання його на праві власності, праві господарського відання чи праві оперативного управління, або на основі інших форм правового режиму майна, передбачених чинним законодавством.

Майно, що використовується у господарській діяльності, може перебувати у спільній власності двох або більше власників.

Правовий режим власності та правові форми реалізації права

власності у сфері господарювання визначаються Цивільним кодексом України, Господарським кодексом України і іншими законодавчими актами.

Відповідно до ст. 6 Закону України Про власність:

- власник має право використовувати належне йому майно для підприємницької діяльності;
- результати господарського використання майна (виготовлена продукція, одержані доходи) належать власникові цього майна, якщо інше не встановлено законом або договором;
- власник засобів виробництва та іншого майна має право створити у встановленому законом порядку підприємство,
- організацію, що є юридичною особою;
- юридична особа здійснює право володіння, користування і розпорядження закріпленим за нею майном власника відповідно до свого статуту (положення).

Відповідно до ст. 135 Господарського кодексу України власник майна має право одноосібно або спільно з іншими власниками на основі належного йому (їм) майна засновувати господарські організації або здійснювати господарську діяльність в інших організаційно-правових формах господарювання, не заборонених законом, на свій розсуд визначаючи мету і предмет господарської діяльності, структуру утвореного ним суб'єкта господарювання, склад і компетенцію його органів управління, порядок використання майна, інші питання управління діяльністю суб'єкта господарювання, а також приймати рішення про припинення господарської діяльності заснованих ним суб'єктів господарювання відповідно до законодавства.

Власник вправі особисто або через уповноважені ним органи з метою здійснення підприємницької діяльності засновувати господарські

організації, закріплюючи за ними належне йому майно на праві власності, праві господарського відання, а для здійснення некомерційної господарської діяльності на праві оперативного управління, визначати мету та предмет діяльності таких організацій, склад і компетенцію їх органів управління, порядок прийняття ними рішень, склад і порядок використання майна, визначати інші умови господарювання у затверджених власником (уповноваженим ним органом) установчих документах господарської організації, а також здійснювати безпосередньо або через уповноважені ним органи у межах, встановлених законом, інші управлінські повноваження щодо заснованої організації та припиняти її діяльність відповідно до законодавства України.

Право господарського відання визнається речовим правом суб'єкта підприємництва, який володіє, користується і розпоряджається майном, закріпленим за ним власником (уповноваженим ним органом), з обмеженням правомочності розпорядження щодо окремих видів майна за згодою власника у випадках, передбачених Господарським кодексом України та іншими законами.

Власник майна, закріпленого на праві господарського відання за суб'єктом підприємництва, здійснює контроль за використанням та збереженням належного йому майна безпосередньо або через уповноважений ним орган, не втручаючись в оперативно-господарську діяльність підприємства.

Щодо захисту права господарського відання застосовуються положення закону, встановлені для захисту права власності. Суб'єкт підприємництва, який здійснює господарську діяльність на основі права господарського відання, має право на захист своїх майнових прав також від власника.

Право оперативного управління є речовим правом суб'єкта господарювання, який володіє, користується і розпоряджається майном,

закріпленим за ним власником (уповноваженим ним органом) для здійснення некомерційної господарської діяльності, у межах, встановлених Господарським кодексом та іншими законами, а також власником майна (уповноваженим ним органом).

Власник майна, закріпленого на праві оперативного управління за суб'єктом господарювання, здійснює контроль за використанням і збереженням переданого в оперативне управління майна безпосередньо або через уповноважений ним орган і має право вилучати у суб'єкта господарювання надлишкове майно, а також майно, що не використовується, та майно, що використовується ним не за призначенням.

Право оперативного управління захищається законом відповідно до положень, встановлених для захисту права власності.

Право оперативного використання майна належить суб'єкту господарювання відокремленому підрозділу, який використовує надане йому майно для здійснення господарської діяльності, обсяг майнових правомочностей якого визначається господарською організацією, до складу якої входить зазначений суб'єкт.

3.3. Майно у сфері господарювання

Майном, за Господарським кодексом України, визнається сукупність речей та інших цінностей(включаючи нематеріальні активи), які мають вартісне визначення, виробляються чи використовуються у діяльності суб'єктів господарювання та відображаються в їх балансі або враховуються в інших передбачених законом формах обліку майна цих суб'єктів.

Майно підприємства становлять основні фонди та оборотні засоби, а також інші цінності, вартість яких відображається в самостійному балансі підприємства.

Майно підприємства відповідно до законів України, статуту

підприємства та укладених угод належить йому на праві власності, праві господарського відання або праві оперативного управління.

До державного майна у сфері господарювання належать цілісні майнові комплекси державних підприємств або їх структурних підрозділів, нерухоме майно, інше окреме індивідуально визначене майно державних підприємств, акції (частки, паї) держави у майні суб'єктів господарювання різних форм власності, а також майно, закріплене за державними установами і організаціями з метою здійснення необхідної господарської діяльності, та майно, передане в безоплатне користування самоврядним установам і організаціям або в оренду для використання його у господарській діяльності.

Управління об'єктами державної власності відповідно до закону здійснюють Кабінет Міністрів України і, за його уповноваженням, центральні та місцеві органи виконавчої влади. У випадках, передбачених законом, управління державним майном здійснюють також інші суб'єкти.

Кабінет Міністрів України встановлює перелік державного майна, яке безоплатно передається у власність відповідних територіальних громад (комунальну власність). Передача об'єктів господарського призначення з державної у комунальну власність здійснюється в порядку, встановленому законом.

Не можуть бути об'єктами передачі з державної у комунальну власність підприємства, що здійснюють діяльність, яку дозволяється здійснювати виключно державним підприємствам, установам і організаціям.

Види майна, що може перебувати виключно у державній власності, відчуження якого недержавним суб'єктам господарювання не допускається, а також додаткові обмеження щодо розпорядження окремими видами майна, яке належить до основних фондів державних підприємств, установ і організацій, визначаються законом.

Джерелами формування майна суб'єктів господарювання є:

- грошові та матеріальні внески засновників;
- доходи, одержані від реалізації продукції, а також від інших видів господарської діяльності;
- доходи від цінних паперів;
- кредити банків та інших кредиторів;
- капітальні вкладення і дотації з бюджетів;
- надходження від роздержавлення і приватизації власності;
- придбання майна іншого підприємства, організації;
- безоплатні або благодійні внески, пожертвування організацій і громадян;
- інші джерела, не заборонені законодавчими актами України.

Суб'єкт господарювання, якщо інше не передбачено чинним законодавством та його статутом, має право продавати і передавати іншим підприємствам, організаціям та установам, обмінювати, здавати в оренду, надавати безоплатно в тимчасове користування або в позику належні йому будинки, споруди, устаткування, транспортні засоби, інвентар, сировину та інші матеріальні цінності, а також списувати їх з балансу.

Підприємству надається право, якщо інше не передбачено чинним законодавством та його статутом, продавати, передавати безоплатно, обмінювати, здавати в оренду громадянам засоби виробництва та інші матеріальні цінності, за винятком тих, які відповідно до законодавчих актів України не можуть бути в їх власності. Безоплатна передача і надання підприємствами матеріальних цінностей громадянам здійснюються з дозволу власника або уповноваженого ним органу, крім випадків, передбачених законодавством України.

Володіння і користування природними ресурсами підприємство здійснює у встановленому порядку за плату, а у випадках, передбачених

законодавчими актами України, на пільгових умовах. Власники землі та землекористувачі щорічно сплачують плату за землю у вигляді земельного податку або орендної плати.

Майно, що є державною власністю і закріплене за державним підприємством, належить йому на праві господарського відання, крім випадків, передбачених законодавством України.

Здійснюючи право господарського відання, підприємство володіє, користується та розпоряджається зазначеним майном, вчиняючи щодо нього будь-які дії, які не суперечать закону та цілям діяльності підприємства. До права господарського відання застосовуються правила про право власності, якщо інше не встановлено законодавчими актами України.

3.4. Гарантії та захист майнових прав суб'єктів господарювання

Майнові права суб'єктів господарювання захищаються законом. Вилучення державою у суб'єкта господарювання його майна допускається не інакше як у випадках, на підставах і в порядку, передбачених законом. Збитки, завдані суб'єкту господарювання порушенням його майнових прав громадянами чи юридичними особами, а також органами державної влади чи органами місцевого самоврядування, відшкодовуються йому відповідно до закону.

Лекція 4

на тему: «Господарсько-договірні зобов'язання. Господарсько-правова відповідальність»

План

- 4.1. Поняття господарського зобов'язання
- 4.2. Підстави виникнення господарського зобов'язання. Класифікація господарських зобов'язань
- 4.3. Порядок укладання господарського договору. Зміст та форма господарського договору
- 4.5. Поняття та підстави господарсько-правової відповідальності
- 4.6. Види господарсько-правової відповідальності

4.1. Поняття господарського зобов'язання

За ст. 173 ГКУ господарським визнається зобов'язання, що виникає між суб'єктом господарювання та іншим учасником (учасниками) відносин у сфері господарювання з підстав, передбачених цим Кодексом, в силу якого один суб'єкт (зобов'язана сторона, у тому числі боржник) зобов'язаний вчинити певну дію господарського чи управлінсько-господарського характеру на користь іншого суб'єкта (виконати роботу, передати майно, сплатити гроші, надати інформацію тощо), або утриматися від певних дій, а інший суб'єкт (управнена сторона, у тому числі кредитор) має право вимагати від зобов'язаної сторони виконання її обов'язку.

4.2. Підстави виникнення господарського зобов'язання.

Класифікація господарських зобов'язань

Господарські зобов'язання можуть виникати:

- безпосередньо із закону або іншого нормативно-правового акта, що регулює господарську діяльність;

- з акту управління господарською діяльністю;
- з господарського договору та інших угод, передбачених законом, а також з угод, не передбачених законом, але таких, які йому не суперечать;
- внаслідок заподіяння шкоди суб'єкту або суб'єктом господарювання, придбання або збереження майна суб'єкта або суб'єктом господарювання за рахунок іншої особи без достатніх на те підстав;
- у результаті створення об'єктів інтелектуальної власності та інших дій суб'єктів, а також внаслідок подій, з якими закон пов'язує настання правових наслідків у сфері господарювання.

Основними видами господарських зобов'язань є:

- майново-господарські зобов'язання;
- організаційно-господарські зобов'язання.

Майново-господарськими визнаються цивільно-правові зобов'язання, що виникають між учасниками господарських відносин при здійсненні господарської діяльності, в силу яких зобов'язана сторона повинна вчинити певну господарську дію на користь другої сторони або утриматися від певної дії, а управнена сторона має право вимагати від зобов'язаної сторони виконання її обов'язку.

Майнові зобов'язання, які виникають між учасниками господарських відносин, регулюються Цивільним кодексом України з урахуванням особливостей, передбачених Господарським кодексом України.

Суб'єктами майново-господарських зобов'язань можуть бути суб'єкти господарювання, зазначені в ст. 55 ГКУ, не господарюючі суб'єкти юридичні особи, а також органи державної влади, органи місцевого самоврядування, наділені господарською компетенцією. Якщо майново-господарське зобов'язання виникає між суб'єктами господарювання або між суб'єктами господарювання і не господарюючими

суб'єктами юридичними особами, зобов'язаною та управненою сторонами зобов'язання є відповідно боржник і кредитор.

Суб'єкти господарювання у випадках, передбачених Господарським кодексом України та іншими законами, можуть добровільно брати на себе зобов'язання майнового характеру на користь інших учасників господарських відносин (благодійництво тощо). Такі зобов'язання не є підставою для вимог щодо їх обов'язкового виконання.

Організаційно-господарськими визнаються господарські зобов'язання, що виникають у процесі управління господарською діяльністю між суб'єктом господарювання та суб'єктом організаційно-господарських повноважень, в силу яких зобов'язана сторона повинна здійснити на користь другої сторони певну управлінсько-господарську (організаційну) дію або утриматися від певної дії, а управнена сторона має право вимагати від зобов'язаної сторони виконання її обов'язку.

Організаційно-господарські зобов'язання можуть виникати:

- між суб'єктом господарювання та власником, який є засновником даного суб'єкта, або органом державної влади, органом місцевого самоврядування, наділеним господарською компетенцією щодо цього суб'єкта;
- між суб'єктами господарювання, які разом організують об'єднання підприємств чи господарське товариство, та органами управління цих об'єднань чи товариств;
- між суб'єктами господарювання, у разі якщо один з них є щодо іншого дочірнім підприємством;
- в інших випадках, передбачених ГКУ, іншими законодавчими актами або установчими документами суб'єкта господарювання.

Організаційно-господарські зобов'язання суб'єктів можуть виникати з договору та набувати форми договору.

4.3. Порядок укладання господарського договору. Зміст та форма господарського договору

Укладення господарського договору є обов'язковим для сторін, якщо він заснований на державному замовленні, виконання якого є обов'язком для суб'єкта господарювання у випадках, передбачених законом, або існує пряма вказівка закону щодо обов'язковості укладення договору для певних категорій суб'єктів господарювання чи органів державної влади або органів місцевого самоврядування.

При укладенні господарських договорів сторони можуть визначати зміст договору на основі:

- вільного волевиявлення, коли сторони мають право погоджувати на свій розсуд будь-які умови договору, що не суперечать законодавству;
- примірного договору, рекомендованого органом управління суб'єктам господарювання для використання при укладенні ними договорів, коли сторони мають право за взаємною згодою змінювати окремі умови, передбачені примірним договором, або доповнювати його зміст;
- типового договору, затвердженого Кабінетом Міністрів України, чи у випадках, передбачених законом, іншим органом державної влади, коли сторони не можуть відступати від змісту типового договору, але мають право конкретизувати його умови;
- договору приєднання, запропонованого однією стороною для інших можливих суб'єктів, коли ці суб'єкти у разі вступу в договір не мають права наполягати на зміні його змісту.

Суб'єкти господарювання, які забезпечують споживачів електроенергією, зв'язком, послугами залізничного та інших видів транспорту, а у випадках, передбачених законом, також інші суб'єкти зобов'язані укладати

договори з усіма споживачами їхньої продукції (послуг). Законодавством можуть бути передбачені обов'язкові умови таких договорів.

Господарські договори укладаються за правилами, встановленими Цивільним кодексом України з урахуванням особливостей, передбачених Господарським кодексом України, іншими нормативно-правовими актами щодо окремих видів договорів.

Зміст господарського договору становлять умови договору, визначені угодою його сторін, спрямованою на встановлення, зміну або припинення господарських зобов'язань, як погоджені сторонами, так і ті, що приймаються ними як обов'язкові умови договору відповідно до законодавства. Господарський договір вважається укладеним, якщо між сторонами у передбачених законом порядку та формі досягнуто згоди щодо усіх його істотних умов. Істотними є умови, визнані такими за законом чи необхідні для договорів даного виду, а також умови, щодо яких на вимогу однієї із сторін повинна бути досягнута згода. При укладенні господарського договору сторони зобов'язані у будь-якому разі погодити предмет, ціну та строк дії договору. Умови про предмет у господарському договорі повинні визначати найменування (номенклатуру, асортимент) та кількість продукції (робіт, послуг), а також вимоги до їх якості. Вимоги щодо якості предмета договору визначаються відповідно до обов'язкових для сторін нормативних документів, зазначених у ст. 15 ГКУ, а у разі їх відсутності в договірному порядку, з додержанням умов, що забезпечують захист інтересів кінцевих споживачів товарів і послуг.

Господарський договір за загальним правилом викладається у формі єдиного документа, підписаного сторонами та скріпленого печатками. Допускається укладення господарських договорів у спрощений спосіб, тобто шляхом обміну листами, факсограмами, телеграмами, телефонограмами тощо, а також шляхом підтвердження прийняття до виконання замовлень,

якщо законом не встановлено спеціальні вимоги до форми та порядку укладення даного виду договорів. Проект договору може бути запропонований будь-якою з сторін. У разі якщо проект договору викладено як єдиний документ, він надається другій стороні у двох примірниках. Сторона, яка одержала проект договору, у разі згоди з його умовами оформляє договір відповідно до вимог частини першої цієї статті і повертає один примірник договору другій стороні або надсилає відповідь на лист, факсограму тощо у двадцятиденний строк після одержання договору.

При укладенні господарського договору на основі вільного волевиявлення сторін проект договору може бути розроблений за ініціативою будь-якої із сторін у строки, погоджені самими сторонами. Укладення договору на основі вільного волевиявлення сторін може відбуватися у спрощений спосіб або у формі єдиного документа з додержанням загального порядку укладення договорів, встановленого ст. 181 Господарського кодексу України.

Зміна та розірвання господарських договорів в односторонньому порядку не допускаються, якщо інше не передбачено законом або договором. Сторона договору, яка вважає за необхідне змінити або розірвати договір, повинна надіслати пропозиції про це другій стороні за договором. Сторона договору, яка одержала пропозицію про зміну чи розірвання договору, у двадцятиденний строк після одержання пропозиції повідомляє другу сторону про результати її розгляду. У разі якщо сторони не досягли згоди щодо зміни (розірвання) договору або у разі неодержання відповіді у встановлений строк з урахуванням часу поштового обігу, заінтересована сторона має право передати спір на вирішення суду.

4.4. Загальна характеристика окремих видів господарських договорів

Договір купівлі-продажу. За договором купівлі-продажу (ст.ст. 655–692 ЦКУ) одна сторона (продавець) передає або зобов'язується передати майно (товар) у власність другій стороні (покупцеві), а покупець приймає або зобов'язується прийняти майно (товар) і сплатити за нього певну грошову суму.

Предметом договору купівлі-продажу може бути товар, який є у продавця на момент укладення договору або буде створений (придбаний, набутий) продавцем у майбутньому. Предметом договору купівлі-продажу можуть бути майнові права. Предметом договору купівлі-продажу може бути право вимоги, якщо вимога не має особистого характеру.

Договір купівлі-продажу повинен укладатися у письмовій формі, а для договорів на продаж земельної ділянки, єдиного майнового комплексу, житлового будинку (квартири) або іншого нерухомого майна передбачена письмова форма, нотаріальне посвідчення та державна реєстрація.

Право продажу товару, крім випадків примусового продажу та інших випадків, встановлених законом, належить власникові товару.

Продавець зобов'язаний передати покупцеві товар, визначений договором купівлі-продажу. Продавець повинен одночасно з товаром передати покупцеві його приналежності та документи (технічний паспорт, сертифікат якості тощо), що стосуються товару та підлягають переданню разом із товаром відповідно до договору або актів цивільного законодавства.

Кількість товару, що продається, встановлюється у договорі купівлі-продажу у відповідних одиницях виміру або грошовому вираженні.

Якщо за договором купівлі-продажу переданню підлягає товар у певному співвідношенні за видами, моделями, розмірами, кольорами або іншими ознаками (асортимент), продавець зобов'язаний передати

покупцеві товар в асортименті, погодженому сторонами.

Договір поставки. За договором поставки (ст.ст. 265–270 ГКУ) одна сторона постачальник зобов'язується передати (поставити) у зумовлені строки (строк) другій стороні покупцеві товар (товари), а покупець зобов'язується прийняти вказаний товар (товари) і сплатити за нього певну грошову суму. Договір поставки укладається на розсуд сторін або відповідно до державного замовлення.

Умови договорів поставки повинні викладатися сторонами відповідно до вимог Міжнародних правил щодо тлумачення термінів Інкотермс.

Договір контрактації. Державна закупка сільськогосподарської продукції здійснюється за договорами контрактації, які укладаються на основі державних замовлень на поставку державі сільськогосподарської продукції.

За договором контрактації (ст.ст. 272–274 ГКУ) виробник сільськогосподарської продукції (далі виробник) зобов'язується передати заготівельному (закупівельному) або переробному підприємству чи організації (далі контрактанту) вироблену ним продукцію у строки, кількості, асортименті, що передбачені договором, а контрактант зобов'язується сприяти виробникові у виробництві зазначеної продукції, прийняти і оплатити її.

У договорах контрактації повинні передбачатися:

- види продукції (асортимент), номер державного стандарту або технічних умов, гранично допустимий вміст у продукції шкідливих речовин;
- кількість продукції, яку контрактант приймає безпосередньо у виробника;
- ціна за одиницю, загальна сума договору, порядок і умови доставки, строки здавання-приймання продукції;

- обов'язки контрактанта щодо подання допомоги в організації виробництва сільськогосподарської продукції та її транспортування на приймальні пункти і підприємства;
- взаємна майнова відповідальність сторін у разі невиконання ними умов договору;
- інші умови, передбачені Типовим договором контракції, сільськогосподарської продукції, затвердженим у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

У договорі контракції можуть передбачатися обсяги сільськогосподарської продукції, приймання якої контрактант здійснює безпосередньо у виробника, та продукції, яка доставляється безпосередньо виробником торговельним підприємствам. Решта продукції приймається контрактантом на визначених договором приймальних пунктах, розташованих у межах адміністративного району за місцезнаходженням виробника.

Договір оренди майна та лізинг. За договором оренди (ст.ст. 283–291 ГКУ) одна сторона (орендодавець) передає другій стороні (орендареві) за плату на певний строк у користування майно для здійснення господарської діяльності.

У користування за договором оренди передається індивідуально визначене майно виробничо-технічного призначення (або цілісний майновий комплекс), що не втрачає у процесі використання своєї споживчої якості (не споживна річ).

Об'єктом оренди можуть бути:

- державні та комунальні підприємства або їх структурні підрозділи як цілісні майнові комплекси, тобто господарські об'єкти із завершеним циклом виробництва продукції (робіт, послуг), відокремленою земельною ділянкою, на якій розміщений

об'єкт, та автономними інженерними комунікаціями і системою енергопостачання;

- нерухоме майно (будівлі, споруди, приміщення);
- інше окреме індивідуально визначене майно виробничо-технічного призначення, що належить суб'єктам господарювання.

Оренда структурних підрозділів державних та комунальних підприємств не повинна порушувати виробничо-господарську цілісність, технологічну єдність даного підприємства.

Законом може бути встановлено перелік державних та комунальних підприємств, цілісні майнові комплекси яких не можуть бути об'єктом оренди.

До відносин оренди застосовуються відповідні положення Цивільного кодексу України з урахуванням особливостей, передбачених Господарським кодексом України.

Договір міни (бартер). За договором міни (ст. 293 ГКУ) кожна із сторін зобов'язується передати другій стороні у власність, повне господарське відання чи оперативне управління певний товар в обмін на інший товар.

Сторона договору вважається продавцем того товару, який вона передає в обмін, і покупцем товару, який вона одержує взамін. За погодженням сторін можлива грошова доплата за товар більшої вартості, що обмінюється на товар меншої вартості, якщо це не суперечить законодавству.

Договір підряду. За договором підряду (ст.ст. 837–864 ЦКУ) одна сторона (підрядник) зобов'язується на свій ризик виконати певну роботу за завданням другої сторони (замовника), а замовник зобов'язується прийняти та оплатити виконану роботу.

Підрядник зобов'язаний виконати роботу, визначену договором підряду, із свого матеріалу і своїми засобами, якщо інше не встановлено

договором. Підрядник відповідає за неналежну якість наданих ним матеріалу і устаткування, а також за надання матеріалу або устаткування, обтяженого правами третіх осіб.

Якщо робота виконується частково або в повному обсязі з матеріалу замовника, підрядник відповідає за неправильне використання цього матеріалу. Підрядник зобов'язаний надати замовникові звіт про використання матеріалу та повернути його залишок.

Якщо робота виконується з матеріалу замовника, у договорі підряду мають бути встановлені норми витрат матеріалу, строки повернення його залишку та основних відходів, а також відповідальність підрядника за невиконання або неналежне виконання своїх обов'язків.

Підрядник відповідає за невиконання або неналежне виконання роботи, спричинене недоліками матеріалу, наданого замовником, якщо не доведе, що ці недоліки не могли бути ним виявлені при належному прийманні матеріалу.

Договір перевезення. Загальні положення про перевезення закріплені в Цивільному кодексі України, транспортних кодексах (статутах), інших нормативно-правових актах та правилах, що видаються відповідно до них.

За договором перевезення здійснюється перевезення вантажу, пасажирів, багажу, пошти. Умови перевезення вантажу, пасажирів і багажу окремими видами транспорту, а також відповідальність сторін щодо цих перевезень встановлюються договором, якщо інше не встановлено ЦКУ, іншими законами, транспортними кодексами (статутами) та ін.

За договором перевезення вантажу одна сторона (перевізник) зобов'язується доставити довірений їй другою стороною (відправником) вантаж до пункту призначення та видати його особі, яка має право на одержання вантажу (одержувачеві), а відправник зобов'язується сплатити за перевезення вантажу встановлену плату.

4.5. Поняття та підстави господарсько-правової відповідальності

Суб'єкти господарювання несуть господарсько-правову відповідальність за правопорушення у сфері господарювання шляхом застосування до правопорушників господарських санкцій на підставах і в порядку, передбачених Господарським кодексом України, іншими законами та договором.

Застосування господарських санкцій повинно гарантувати захист прав і законних інтересів громадян, організацій та держави, в тому числі відшкодування збитків учасникам господарських відносин, завданих внаслідок правопорушення, та забезпечувати правопорядок у сфері господарювання.

Господарсько-правова відповідальність базується на принципах, згідно з якими:

- потерпіла сторона має право на відшкодування збитків незалежно від того, чи є застереження про це в договорі;
- передбачена законом відповідальність виробника (продавця) за недоброякісність продукції застосовується також незалежно від того, чи є застереження про це в договорі;
- сплата штрафних санкцій за порушення зобов'язання, а також відшкодування збитків не звільняють правопорушника без згоди другої сторони від виконання прийнятих зобов'язань у натурі;
- у господарському договорі неприпустимі застереження щодо виключення або обмеження відповідальності виробника (продавця) продукції.

Господарськими санкціями визнаються заходи впливу на правопорушника у сфері господарювання, в результаті застосування яких для нього настають несприятливі економічні та або правові наслідки.

У сфері господарювання застосовуються такі види господарських санкцій:

- відшкодування збитків;
- штрафні санкції;
- оперативно-господарські санкції.

До суб'єктів господарювання за порушення ними правил здійснення господарської діяльності можуть також застосовуватися адміністративно-господарські санкції.

Господарські санкції застосовуються у встановленому законом порядку за ініціативою учасників господарських відносин, а адміністративно-господарські санкції уповноваженими органами державної влади або органами місцевого самоврядування.

Підставою господарсько-правової відповідальності учасника господарських відносин є вчинене ним правопорушення у сфері господарювання. Учасник господарських відносин відповідає за невиконання або неналежне виконання господарського зобов'язання чи порушення правил здійснення господарської діяльності, якщо не доведе, що ним вжито усіх залежних від нього заходів для недопущення господарського правопорушення. У разі якщо інше не передбачено законом або договором, суб'єкт господарювання за порушення господарського зобов'язання несе господарсько-правову відповідальність, якщо не доведе, що належне виконання зобов'язання виявилось неможливим внаслідок дії непереборної сили, тобто надзвичайних і невідворотних обставин за даних умов здійснення господарської діяльності. Не вважаються такими обставинами, зокрема, порушення зобов'язань контрагентами правопорушника, відсутність на ринку потрібних для виконання зобов'язання товарів, відсутність у боржника необхідних коштів.

Стаття 219 ГКУ визначає межі господарсько-правової відповідальності. Так, за невиконання або неналежне виконання

господарських зобов'язань чи порушення правил здійснення господарської діяльності правопорушник відповідає належним йому на праві власності або закріпленим за ним на праві господарського відання чи оперативного управління майном, якщо інше не передбачено Господарським кодексом України та іншими законами.

Сторони зобов'язання можуть передбачити певні обставини, які через надзвичайний характер цих обставин є підставою для звільнення їх від господарської відповідальності у випадку порушення зобов'язання через дані обставини, а також порядок засвідчення факту виникнення таких обставин.

Боржник, який прострочив виконання господарського зобов'язання, відповідає перед кредитором (кредиторами) за збитки, завдані простроченням, і за неможливість виконання, що випадково виникла після прострочення. Якщо внаслідок прострочення боржника виконання втратило інтерес для кредитора, він має право відмовитися від прийняття виконання і вимагати відшкодування збитків.

Кредитор вважається таким, що прострочив виконання господарського зобов'язання, якщо він відмовився прийняти належне виконання, запропоноване боржником, або не виконав дій, що передбачені законом, іншими правовими актами, або впливають із змісту зобов'язання, до вчинення яких боржник не міг виконати свого зобов'язання перед кредитором. Прострочення кредитора дає боржникові право на відшкодування завданих простроченням збитків, якщо кредитор не доведе, що прострочення не спричинено умисно або через необережність його самого або тих осіб, на яких за законом чи дорученням кредитора було покладено прийняття виконання. Після закінчення прострочення кредитора боржник відповідає за виконання на загальних підставах.

Учасники господарських відносин, що порушили майнові права або

законні інтереси інших суб'єктів, зобов'язані поновити їх, не чекаючи пред'явлення їм претензії чи звернення до суду. У разі необхідності відшкодування збитків або застосування інших санкцій суб'єкт господарювання чи інша юридична особа учасник господарських відносин, чий права або законні інтереси порушено, з метою безпосереднього врегулювання спору з порушником цих прав або інтересів має право звернутися до нього з письмовою претензією, якщо інше не встановлено законом.

4.6. Види господарсько-правової відповідальності

Відшкодування збитків. Учасник господарських відносин, який порушив господарське зобов'язання або установлені вимоги щодо здійснення господарської діяльності, повинен відшкодувати завдані цим збитки суб'єкту, права або законні інтереси якого порушено.

Під збитками розуміються витрати, зроблені управленою стороною, втрата або пошкодження її майна, а також не одержані нею доходи, які управлена сторона одержала б у разі належного виконання зобов'язання або додержання правил здійснення господарської діяльності другою стороною.

До складу збитків, що підлягають відшкодуванню особою, яка допустила господарське правопорушення, включаються:

- вартість втраченого, пошкодженого або знищеного майна, визначена відповідно до вимог законодавства;
- додаткові витрати (штрафні санкції, сплачені іншим суб'єктам, вартість додаткових робіт, додатково витрачених матеріалів тощо), понесені стороною, яка зазнала збитків внаслідок порушення зобов'язання другою стороною;
- неодержаний прибуток (втрачена вигода), на який сторона, яка

зазнала збитків, мала право розраховувати у разі належного виконання зобов'язання другою стороною;

- матеріальна компенсація моральної шкоди у випадках, передбачених законом.

Щодо окремих видів господарських зобов'язань законом може бути встановлено обмежену відповідальність за невиконання або неналежне виконання зобов'язань.

При визначенні розміру збитків, якщо інше не передбачено законом або договором, враховуються ціни, що існували за місцем виконання зобов'язання на день задоволення боржником у добровільному порядку вимоги сторони, яка зазнала збитків, а у разі якщо вимогу не задоволено у добровільному порядку, на день подання до суду відповідного позову про стягнення збитків. Сторони господарського зобов'язання мають право за взаємною згодою заздалегідь визначити погоджений розмір збитків, що підлягають відшкодуванню, у твердій сумі або у вигляді відсоткових ставок залежно від обсягу невиконання зобов'язання чи строків порушення зобов'язання сторонами. Не допускається погодження між сторонами зобов'язання щодо обмеження їх відповідальності, якщо розмір відповідальності для певного виду зобов'язань визначений законом.

Склад збитків, що підлягають відшкодуванню у внутрішньогосподарських відносинах, визначається відповідними суб'єктами господарювання господарськими організаціями з урахуванням специфіки їх діяльності.

Учасник господарських відносин, який вчинив господарське правопорушення, зобов'язаний вжити необхідних заходів щодо запобігання збиткам у господарській сфері інших учасників господарських відносин або щодо зменшення їх розміру, а у разі якщо збитків завдано іншим суб'єктам, зобов'язаний відшкодувати на вимогу цих суб'єктів збитки у добровільному порядку в повному обсязі, якщо законом або

договором сторін не передбачено відшкодування збитків в іншому обсязі. Сторона, яка порушила своє зобов'язання або напевно знає, що порушить його при настанні строку виконання, повинна невідкладно повідомити про це другу сторону. У протилежному випадку ця сторона позбавляється права посылатися на невжиття другою стороною заходів щодо запобігання збиткам та вимагати відповідного зменшення розміру збитків. Сторона господарського зобов'язання позбавляється права на відшкодування збитків у разі якщо вона була своєчасно попереджена другою стороною про можливе невиконання нею зобов'язання і могла запобігти виникненню збитків своїми діями, але не зробила цього, крім випадків, якщо законом або договором не передбачено інше. Не підлягають відшкодуванню збитки, завдані правомірною відмовою зобов'язаної сторони від подальшого виконання зобов'язання.

У разі невиконання зобов'язання про передачу їй індивідуально визначеної речі (речей, визначених родовими ознаками) управнена сторона має право вимагати відібрання цієї речі (речей) у зобов'язаної сторони або вимагати відшкодування останньою збитків. У разі невиконання зобов'язання виконати певну роботу (надати послугу) управнена сторона має право виконати цю роботу самостійно або доручити її виконання (надання послуги) третім особам, якщо інше не передбачено законом або зобов'язанням, та вимагати відшкодування збитків, завданих невиконанням зобов'язання. Відшкодування збитків, завданих неналежним виконанням зобов'язання, не звільняє зобов'язану сторону від виконання зобов'язання в натурі, крім випадків, зазначених у частині третій ст. 193 ГКУ.

Учасник господарських відносин у разі порушення ним грошового зобов'язання не звільняється від відповідальності через неможливість виконання і зобов'язаний відшкодувати збитки, завдані невиконанням зобов'язання, а також сплатити штрафні санкції відповідно до вимог,

встановлених ГКУ та іншими законами. Обчислення розміру збитків здійснюється у валюті, в якій провадилися або повинні бути проведені розрахунки між сторонами, якщо інше не встановлено законом.

Штрафні санкції. Штрафними санкціями визнаються господарські санкції у вигляді грошової суми (неустойка, штраф, пеня), яку учасник господарських відносин зобов'язаний сплатити у разі порушення ним правил здійснення господарської діяльності, невиконання або неналежного виконання господарського зобов'язання.

У разі, якщо порушено господарське зобов'язання, в якому хоча б одна сторона є суб'єктом господарювання, що належить до державного сектора економіки, або порушення пов'язане з виконанням державного контракту, або виконання зобов'язання фінансується за рахунок Державного бюджету України чи за рахунок державного кредиту, штрафні санкції застосовуються, якщо інше не передбачено законом чи договором, у таких розмірах:

- за порушення умов зобов'язання щодо якості (комплектності) товарів (робіт, послуг) стягується штраф у розмірі
- двадцяти відсотків вартості неякісних (некомплектних) товарів (робіт, послуг);
- за порушення строків виконання зобов'язання стягується пеня у розмірі 0,1 відсотка вартості товарів (робіт, послуг), з яких допущено прострочення виконання за кожний день прострочення, а за прострочення понад тридцять днів додатково стягується штраф у розмірі семи відсотків вказаної вартості.

У разі якщо розмір штрафних санкцій законом не визначено, санкції застосовуються в розмірі, передбаченому договором. При цьому розмір санкцій може бути встановлено договором у відсотковому відношенні до суми невиконаної частини зобов'язання або у певній, визначеній грошовій

сумі, або у відсотковому відношенні до суми зобов'язання незалежно від ступеня його виконання, або у кратному розмірі до вартості товарів (робіт, послуг). При недосягненні згоди між сторонами щодо встановлення та розміру штрафних санкцій за порушення зобов'язання спір може бути вирішений в судовому порядку.

Штрафні санкції за порушення грошових зобов'язань встановлюються у відсотках, розмір яких визначається обліковою ставкою Національного банку України, за увесь час користування чужими коштами, якщо інший розмір відсотків не передбачено законом або договором.

Якщо за невиконання або неналежне виконання зобов'язання встановлено штрафні санкції, то збитки відшкодовуються в частині, не покритій цими санкціями.

Законом або договором можуть бути передбачені випадки, коли:

- допускається стягнення тільки штрафних санкцій;
- збитки можуть бути стягнуті у повній сумі понад штрафні санкції;
- за вибором кредитора можуть бути стягнуті або збитки, або штрафні санкції.

У разі, якщо належні до сплати штрафні санкції надмірно великі порівняно із збитками кредитора, суд має право зменшити розмір санкцій.

При цьому повинно бути взято до уваги:

- ступінь виконання зобов'язання боржником;
- майновий стан сторін, які беруть участь у зобов'язанні;
- не лише майнові, а й інші інтереси сторін, що заслуговують на увагу.

Оперативно-господарські санкції. За порушення господарських зобов'язань до суб'єктів господарювання та інших учасників господарських відносин можуть застосовуватися оперативно-господарські

санкції заходи оперативного впливу на правопорушника з метою припинення або попередження повторення порушень зобов'язання, що використовуються самими сторонами зобов'язання в односторонньому порядку.

До суб'єкта, який порушив господарське зобов'язання, можуть бути застосовані лише ті оперативно-господарські санкції, застосування яких передбачено договором. Оперативно-господарські санкції застосовуються незалежно від вини суб'єкта, який порушив господарське зобов'язання.

У господарських договорах сторони можуть передбачати використання таких видів оперативно-господарських санкцій:

- одностороння відмова від виконання свого зобов'язання управненою стороною, із звільненням її від відповідальності за це у разі порушення зобов'язання другою стороною;

- відмова від оплати за зобов'язанням, яке виконано неналежним чином або достроково виконано боржником без згоди другої сторони; відстрочення відвантаження продукції чи виконання робіт внаслідок прострочення виставлення акредитива платником, припинення видачі банківських позичок тощо;

- відмова управненої сторони зобов'язання від прийняття подальшого виконання зобов'язання, порушеного другою стороною, або повернення в односторонньому порядку виконаного кредитором за зобов'язанням (списання з рахунку боржника в безакцептному порядку коштів, сплачених за неякісну продукцію, тощо);

- встановлення в односторонньому порядку на майбутнє додаткових гарантій належного виконання зобов'язань стороною, яка порушила зобов'язання: зміна порядку оплати продукції (робіт, послуг), переведення платника на попередню оплату продукції (робіт, послуг) або на оплату після перевірки їх якості тощо;

– відмова від встановлення на майбутнє господарських відносин із стороною, яка порушує зобов'язання. Даний перелік оперативно-господарських санкцій не є вичерпним. Сторони можуть передбачити у договорі також інші оперативно-господарські санкції.

Підставою для застосування оперативно-господарських санкцій є факт порушення господарського зобов'язання другою стороною. Оперативно-господарські санкції застосовуються стороною, яка потерпіла від правопорушення, у позасудовому порядку та без попереднього пред'явлення претензії порушнику зобов'язання. Порядок застосування сторонами конкретних оперативно-господарських санкцій визначається договором. У разі незгоди з застосуванням оперативно-господарської санкції заінтересована сторона може звернутися до суду з заявою про скасування такої санкції та відшкодування збитків, завданих її застосуванням. Оперативно-господарські санкції можуть застосовуватися одночасно з відшкодуванням збитків та стягненням штрафних санкцій.

Адміністративно-господарські санкції. За порушення встановлених законодавчими актами правил здійснення господарської діяльності до суб'єктів господарювання можуть бути застосовані уповноваженими органами державної влади або органами місцевого самоврядування адміністративно-господарські санкції, тобто заходи організаційно-правового або майнового характеру, спрямовані на припинення правопорушення суб'єкта господарювання та ліквідацію його наслідків.

Органи державної влади та органи місцевого самоврядування відповідно до своїх повноважень та у порядку, встановленому законом, можуть застосовувати до суб'єктів господарювання такі адміністративно-господарські санкції:

- вилучення прибутку (доходу);
- адміністративно-господарський штраф;

- стягнення зборів (обов'язкових платежів);
- зупинення операцій за рахунками суб'єктів господарювання;
- застосування антидемпінгових заходів;
- припинення експортно-імпортних операцій;
- застосування індивідуального режиму ліцензування;
- зупинення дії ліцензії (патенту) на здійснення суб'єктом господарювання певних видів господарської діяльності;
- анулювання ліцензії (патенту) на здійснення суб'єктом господарювання окремих видів господарської діяльності;
- обмеження або зупинення діяльності суб'єкта господарювання;
- скасування державної реєстрації та ліквідація суб'єкта господарювання;
- адміністративно-господарські санкції, встановлені законом.

Адміністративно-господарський штраф це грошова сума, що сплачується суб'єктом господарювання до відповідного бюджету у разі порушення ним встановлених правил здійснення господарської діяльності.

Лекція 5

«Правове регулювання банкрутства»

План

- 5.1. Поняття банкрутства. Суб'єкти у відносинах банкрутства
- 5.2. Організаційно-правові питання запобігання банкрутства
- 5.3. Провадження у справах про банкрутство
- 5.4. Ліквідаційна процедура
- 5.5. Мирова угода

5.1. Поняття банкрутства. Суб'єкти у відносинах банкрутства

За Законом України Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом банкрутство це визнана господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність та задовольнити визнані судом вимоги кредиторів не інакше як через застосування ліквідаційної процедури.

Питання визнання суб'єкта підприємництва банкрутом розкриває глава 23 Господарського кодексу України. За ст. 209 ГКУ банкрутством вважається нездатність боржника відновити свою платоспроможність та задовольнити визнані судом вимоги кредиторів інакше як через застосування визначеної судом ліквідаційної процедури.

До суб'єктів банкрутства за законодавством можуть бути віднесені як юридичні, так і фізичні особи. Суб'єкт банкрутства це боржник, неспроможність якого виконати свої грошові зобов'язання встановлена господарським судом.

За Законом України Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом боржником визнається суб'єкт підприємницької діяльності, неспроможний виконати свої грошові зобов'язання перед кредиторами, у тому числі зобов'язання щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), протягом трьох місяців після

настання встановленого строку їх сплати. Господарський кодекс України зазначає, що суб'єктом банкрутства може бути лише суб'єкт підприємницької діяльності. Не можуть бути визнані банкрутами казенні підприємства.

Суб'єктами банкрутства не можуть бути відокремлені структурні підрозділи юридичної особи (філії, представництва, відділення тощо).

5.2. Організаційно-правові питання запобігання банкрутства

Відповідно до ст. 211 ГКУ і ст. 2 Закону України Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом засновники (учасники) боржника юридичної особи, власник майна, центральні органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування в межах своїх повноважень зобов'язані вживати своєчасних заходів до запобігання банкрутству підприємства-боржника.

Власником майна боржника державного чи приватного підприємства, засновниками (учасниками) боржника юридичної особи, кредиторами боржника, іншими особами в межах заходів щодо запобігання банкрутству боржника може бути надана фінансова допомога в розмірі, достатньому для погашення зобов'язань боржника перед кредиторами, у тому числі зобов'язань щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів) та відновлення платоспроможності боржника (досудова санація).

Надання фінансової допомога боржнику зобов'язує його взяти на себе відповідні зобов'язання перед особами, які надали таку допомогу в порядку, встановленому законом.

Досудова санація державних підприємств провадиться за рахунок коштів державних підприємств та інших джерел фінансування. Обсяг коштів для проведення досудової санації державних підприємств за рахунок коштів Державного бюджету України щорічно встановлюється законом про Державний бюджет України.

Умови проведення досудової санації державних підприємств за рахунок інших джерел фінансування погоджуються з органом, уповноваженим управляти майном боржника, у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Досудова санація державних підприємств провадиться відповідно до законодавства.

5.3. Провадження у справах про банкрутство

Провадження у справах про банкрутство регулюється законом Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом, Господарським процесуальним кодексом України та іншими законодавчими актами України.

Справи про банкрутство підвідомчі господарським судам і розглядаються ними за місцезнаходженням боржника.

Право на звернення до господарського суду із заявою про порушення справи про банкрутство мають боржник, кредитор.

Справа про банкрутство порушується господарським судом, якщо безспірні вимоги кредитора (кредиторів) до боржника сукупно складають не менше трьохсот мінімальних розмірів заробітної плати, які не були задоволені боржником протягом трьох місяців після встановленого для їх погашення строку, якщо інше не передбачено Законом.

Заява про порушення справи про банкрутство подається боржником або кредитором у письмовій формі, підписується керівником боржника чи кредитора (іншою особою, повноваження якої визначені законодавством або установчими документами), громадянином суб'єктом підприємницької діяльності (його представником).

Боржник подає заяву в господарський суд за наявності майна, достатнього для покриття судових витрат, якщо інше не передбачено законодавством.

Боржник зобов'язаний звернутися в місячний строк до господарського суду з заявою про порушення справи про банкрутство у разі виникнення таких обставин:

- задоволення вимог одного або кількох кредиторів приведе до неможливості виконання грошових зобов'язань боржника в повному обсязі перед іншими кредиторами;
- орган боржника, уповноважений відповідно до установчих документів або законодавства прийняти рішення про ліквідацію боржника, прийняв рішення про звернення в господарський суд з заявою боржника про порушення справи про банкрутство;
- при ліквідації боржника не у зв'язку з процедурою банкрутства встановлено неможливість боржника задовольнити вимоги кредиторів у повному обсязі;
- в інших випадках, передбачених законом Про відновлення і платоспроможності боржника або визнання його банкрутом.

Якщо справа про банкрутство порушується за заявою боржника, боржник зобов'язаний одночасно подати план санації відповідно до вимог даного Закону.

Заява кредитора повинна містити крім відомостей, передбачених частиною першою ст. 7 зазначеного Закону, такі відомості:

- розмір вимог кредитора до боржника з зазначенням розміру неустойки (штрафу, пені), яка підлягає сплаті;
- виклад обставин, що підтверджують наявність зобов'язання боржника перед кредитором, з якого виникла вимога, а також строк його виконання;
- докази того, що сума підтверджених вимог перевищує суму в триста мінімальних розмірів заробітної плати, якщо інше не передбачено вищеназваним Законом;

- докази обґрунтованості вимог кредитора;
- інші обставини, на яких ґрунтується заява кредитора.

Заява кредитора може ґрунтуватися на об'єднаній заборгованості боржника щодо різних зобов'язань перед цим кредитором.

Кредитори мають право об'єднати свої вимоги до боржника і звернутися до суду з однією заявою. Така заява підписується всіма кредиторами, які об'єднали свої вимоги.

При проведенні процедур банкрутства інтереси всіх кредиторів представляє комітет кредиторів, створений відповідно до цього Закону.

До заяви кредитора органу державної податкової служби чи інших державних органів, які здійснюють контроль за правильністю та своєчасністю справляння податків і зборів (обов'язкових платежів), додаються докази вжиття заходів до отримання заборгованості по обов'язкових платежах у встановленому законодавством порядку.

Суд відмовляє у прийнятті заяви про порушення справи про банкрутство, якщо:

- боржник не включений до Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України або до Реєстру суб'єктів підприємницької діяльності;
- подано заяву про порушення справи про банкрутство ліквідованої або реорганізованої (крім реорганізації у формі перетворення) юридичної особи;
- стосовно боржника юридичної чи фізичної особи суб'єкта підприємницької діяльності вже порушено справу про банкрутство;
- якщо вимоги кредиторів, які подали заяву про порушення справи про банкрутство, в сумі складають менше трьохсот мінімальних розмірів заробітної плати;
- вимоги кредиторів повністю забезпечені заставою.

У разі відмови у прийнятті заяви вноситься ухвала, яка направляється заявнику не пізніше п'яти днів з дня надходження заяви разом з заявою та доданими до неї документами.

Відповідно до ст. 9 Закону України Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом суддя протягом п'яти днів з дня надходження повертає заяву про порушення справи про банкрутство і додані до неї документи без розгляду, про що вносить ухвалу, якщо:

- заяву підписано особою, яка не має права її підписувати, або особою, посадове становище якої не вказано;
- у заяві не вказано повне найменування сторін, їх поштову адресу та інші відомості, зазначені в законодавстві;
- не подано доказів щодо сплати державного мита у встановлених порядку та розмірі;
- заявник не дотримав встановленого законом строку;
- з інших підстав, передбачених ст. 63 Господарського процесуального кодексу України.

Суддя, прийнявши заяву про порушення справи про банкрутство, не пізніше ніж на п'ятий день з дня її надходження вносить і направляє сторонам та державному органу з питань банкрутства ухвалу про порушення провадження у справі про банкрутство, в якій вказується про прийняття заяви до розгляду, про введення процедури розпорядження майном боржника, призначення розпорядника майна, дату проведення підготовчого засідання суду, яке має відбутися не пізніше ніж на тридцятий день з дня прийняття заяви про порушення справи про банкрутство, якщо інше не передбачено законодавством, введення мораторію на задоволення вимог кредиторів.

У підготовчому засіданні суддя оцінює подані документи, заслуховує

пояснення сторін, розглядає обґрунтованість заперечень боржника.

Суд виносить ухвалу про припинення провадження у справі про банкрутство за наявності підстав, передбачених ст. 40 вищеназваного Закону.

Ухвала може бути оскаржена у встановленому порядку. Якщо заявник не виконує вимоги ухвали господарського суду щодо публікації оголошення про порушення провадження у справі про банкрутство у визначений строк, господарський суд має право залишити заяву про порушення справи про банкрутство без розгляду.

5.4. Ліквідаційна процедура

У випадках, передбачених Законом Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом, господарський суд приймає постанову про визнання боржника банкрутом і відкриває ліквідаційну процедуру.

Строк ліквідаційної процедури не може перевищувати дванадцяти місяців. Господарський суд може продовжити цей строк на шість місяців, якщо інше не передбачено законодавством.

До наслідків, які настають після прийняття господарським судом постанови про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури, закон відносить:

- завершення підприємницької діяльності банкрута закінченням технологічного циклу з виготовлення продукції у разі можливості її продажу;
- строк виконання всіх грошових зобов'язань банкрута та зобов'язання щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів) вважається таким, що настав;
- припинення нарахування неустойки (штрафу, пені), процентів та

інших економічних санкцій по всіх видах заборгованості банкрута;

- відомості про фінансове становище банкрута перестають бути конфіденційними чи становити комерційну таємницю;
- укладення угод, пов'язаних з відчуженням майна банкрута чи передачею його майна третім особам, допускається в порядку, передбаченому Законом;
- скасування арешту, накладеного на майно боржника, визнаного банкрутом, чи інші обмеження щодо розпорядження майном такого боржника. Накладення нових арештів або інших обмежень щодо розпорядження майном банкрута не допускається;
- вимоги за зобов'язаннями боржника, визнаного банкрутом, що виникли під час проведення процедур банкрутства, можуть пред'являтися тільки в межах ліквідаційної процедури;
- виконання зобов'язань боржника, визнаного банкрутом, здійснюється у випадках і порядку, передбаченому Законом.

З дня прийняття господарським судом постанови про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури припиняються повноваження органів управління банкрута щодо управління банкрутом та розпорядження його майном, якщо цього не було зроблено раніше, керівник банкрута звільняється з роботи у зв'язку з банкрутством підприємства, про що робиться запис у його трудовій книжці, а також припиняються повноваження власника (власників) майна банкрута, якщо цього не було зроблено раніше.

Опублікування відомостей про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури здійснюються ліквідатором у офіційних друкованих органах за рахунок банкрута у п'ятиденний строк з дня прийняття постанови про визнання боржника банкрутом.

Ліквідатор (ліквідаційна комісія), призначені господарським судом, виконують свої повноваження до завершення ліквідаційної процедури в порядку, встановленому законодавством.

5.5. Мирова угода

Під мировою угодою у справі про банкрутство, відповідно до ст. 35 Закону Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом розуміється домовленість між боржником і кредиторами стосовно відстрочки та (або) розстрочки, а також прощення (списання) кредиторами боргів боржника, яка оформляється угодою сторін.

Мирова угода може бути укладена на будь-якій стадії провадження у справі про банкрутство.

Рішення про укладення мирової угоди від імені кредиторів приймається комітетом кредиторів більшістю голосів кредиторів членів комітету та вважається прийнятим за умови, що всі кредитори, вимоги яких забезпечені заставою майна боржника, висловили письмову згоду на укладення мирової угоди.

Рішення про укладення мирової угоди приймається від імені боржника керівником боржника чи арбітражним керуючим (керуючим санацією, ліквідатором), які виконують повноваження органів управління та керівника боржника і підписують її.

Від імені кредиторів мирову угоду підписує голова комітету кредиторів.

Умови укладення мирової угоди. Мирова угода може бути укладена тільки щодо вимог, забезпечених заставою, вимог другої та наступних черг, визначених ст. 31 Закону Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом.

У разі, коли умови мирової угоди, укладеної згідно з правилами ст. 35 даного Закону, передбачають розстрочку чи відстрочку або

прощення (списання) боргів чи їх частини, орган стягнення зобов'язаний погодитися на задоволення частини вимог з податків, зборів (обов'язкових платежів) на умовах такої мирової угоди з метою забезпечення відновлення платоспроможності підприємства. При цьому податковий борг, який виник у строк, що передував трьом повним календарним рокам до дня подання заяви про порушення справи про банкрутство до господарського суду, визнається безнадійним та списується, а податкові зобов'язання чи податковий борг, які виникли у строк протягом трьох останніх перед днем подання заяви про порушення справи про банкрутство до господарського суду календарних років, розстрочується (відстрочується) або списується на умовах мирової угоди. Зазначену мирову угоду підписує керівник відповідного податкового органу за місцезнаходженням боржника.

Лекція 6

на тему: «Правовий захист прав і законних інтересів суб'єктів господарювання»

План

- 6.1. Конституційні гарантії захисту прав суб'єктів господарювання.
Система господарських судів.
- 6.2. Вищий господарський суд України, його склад та повноваження.
- 6.3. Підвідомчість справ господарським судам. Підсудність справ
- 6.4. Досудове врегулювання господарських спорів

6.1. Конституційні гарантії захисту прав суб'єктів господарювання.

Система господарських судів

Відповідно до Конституції України (ст. 13) держава забезпечує захист прав усіх суб'єктів права власності і господарювання, соціальну спрямованість економіки. Усі суб'єкти права власності рівні перед законом.

Усім суб'єктам правовідносин гарантується захист їх прав, свобод і законних інтересів незалежним і неупередженим судом, утвореним відповідно до закону.

Суб'єкти господарювання вправі звертатися до господарського суду згідно з встановленою підвідомчістю господарських справ за захистом своїх порушених або оспорюваних прав і охоронюваних законом інтересів, а також для вжиття передбачених Законом заходів, спрямованих на запобігання правопорушенням.

Організація і діяльність господарського суду визначаються Конституцією України, Законом України Про судоустрій України, Господарським процесуальним кодексом України, іншими законодавчими актами України, а також міжнародними договорами.

Господарські суди відповідно до Закону України Про судоустрій

України відносяться до спеціалізованих судів. Систему спеціалізованих господарських судів складають:

- місцеві господарські суди;
- апеляційні господарські суди;
- Вищий господарський суд України.

До місцевих господарських судів відносяться господарські суди Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя.

Місцеві господарські суди розглядають справи, що виникають з господарських правовідносин, а також інші справи, віднесені процесуальним законом до їх підсудності.

Відповідно до Указу Президента України від 11 липня 2001 р. № 511 Про утворення апеляційних господарських судів та затвердження мережі господарських судів України в Україні створені 11 апеляційних господарських судів і зазначені території, на які поширюються повноваження даних апеляційних судів.

Вищим судовим органом господарських судів є Верховний суд України.

6.2. Вищий господарський суд України, його склад та повноваження

Вищі господарські суди, до яких належить Вищий господарський суд України, складаються з суддів, обраних на посаду безстроково, голови суду та його заступників.

У вищому господарському суді можуть утворюватися судові палати з розгляду окремих категорій справ за визначеною спеціалізацією в межах відповідної спеціальної судової юрисдикції.

Склад судових палат вищого господарського суду формується за поданням голови суду в визначеному законом порядку.

У вищому господарському суді для вирішення організаційних питань діє президія суду у складі голови суду, його заступників, заступників голів палат, а також суддів даного суду, обраних до складу президії відповідно закону України Про судоустрій України.

Для вирішення загальних питань діяльності відповідних господарських судів у вищому спеціалізованому суді діє Пленум вищого спеціалізованого суду.

Вищі господарські суди можуть мати друковані органи.

При вищих спеціалізованих судах можуть утворюватися науково-консультативні структури.

Вищий господарський суд:

- 1) розглядає в касаційному порядку справи відповідної судової юрисдикції, а також інші справи у випадках, визначених процесуальним законом;
- 2) веде та аналізує судову статистику, вивчає й узагальнює судову практику;
- 3) надає методичну допомогу судам нижчого рівня з метою однакового застосування норм Конституції України та законів у судовій практиці на основі її узагальнення та аналізу судової статистики;
- 4) дає спеціалізованим судам нижчого рівня рекомендаційні роз'яснення з питань застосування законодавства щодо вирішення справ відповідної судової юрисдикції;
- 5) здійснює інші повноваження, передбачені законом.

6.3. Підвідомчість справ господарським судам. Підсудність справ

Господарським судам підвідомчі:

- справи у спорах, що виникають при укладанні, зміні, розірванні і виконанні господарських договорів та з інших; підстав, а також у

спорах про визнання недійсними актів з I, підстав, зазначених у законодавстві, крім:

- спорів, що виникають при погодженні стандартів та технічних умов;
- спорів про встановлення цін на продукцію (товари), а також тарифів на послуги (виконання робіт), якщо ці ціни і тарифи відповідно до законодавства не можуть бути встановлені за угодою сторін;
- інших спорів, вирішення яких відповідно до законів України, міждержавних договорів та угод віднесено до відання інших органів;
- справи про банкрутство;
- справи за заявами органів Антимонопольного комітету України, Рахункової палати з питань, віднесених законодавчими актами до їх компетенції.

Лекція 7

на тему: «Правові засади обмеження монополізму в економіці України»

План

- 7.1. Правові засади підтримки та захисту економічної конкуренції
- 7.2. Зловживання монопольним становищем на ринку
- 7.3. Антимонопольні органи та їх компетенція
- 7.4. Відповідальність за порушення антимонопольно-конкурентного законодавства

7.1. Правові засади підтримки та захисту економічної конкуренції

Функціонування ринкових відносин, в основі яких лежить багатоукладна економіка, передбачає створення для суб'єктів господарювання рівних можливостей, їх змагальність, тобто здорову конкуренцію, яка належним чином впливає на стимулювання виробництва саме тих товарів, яких потребує споживач.

Закон України Про захист економічної конкуренції (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2001, № 12, ст. 64) визначає правові засади підтримки та захисту економічної конкуренції, обмеження монополізму в господарській діяльності і спрямований на забезпечення ефективного функціонування економіки України на основі розвитку конкурентних відносин.

Законодавство про захист економічної конкуренції ґрунтується на нормах, установлених Конституцією України і складається із Господарського кодексу України, Закону Про захист економічної конкуренції, законів України Про Антимонопольний комітет України, Про захист від недобросовісної конкуренції, інших нормативно-правових актів, прийнятих відповідно до цих законів.

Якщо міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана

Верховною Радою України, встановлено інші правила, ніж ті, що містяться у Законі Про захист економічної конкуренції, то застосовуються правила міжнародного договору.

Особливості застосування законодавства про захист економічної конкуренції, зокрема щодо певних галузей промисловості, можуть бути встановлені виключно шляхом внесення змін до даного Закону.

Державна політика у сфері розвитку економічної конкуренції та обмеження монополізму в господарській діяльності, здійснення заходів щодо демонополізації економіки, фінансової, матеріально-технічної, інформаційної, консультативної та іншої підтримки суб'єктів господарювання, які сприяють розвитку конкуренції, здійснюється уповноваженими органами державної влади, органами місцевого самоврядування та органами адміністративно-господарського управління та контролю.

Суб'єкти господарювання, органи влади, органи місцевого самоврядування, а також органи адміністративно-господарського управління та контролю зобов'язані сприяти розвитку конкуренції та не вчиняти будь-яких неправомірних дій, які можуть мати негативний вплив на конкуренцію.

Державний контроль за додержанням законодавства про захист економічної конкуренції, захист інтересів суб'єктів господарювання та споживачів від його порушень здійснюються органами Антимонопольного комітету України.

Органи влади, органи місцевого самоврядування, органи адміністративно-господарського управління та контролю зобов'язані сприяти Антимонопольному комітету України у здійсненні його повноважень у сфері підтримки й захисту економічної конкуренції, обмеження монополізму та контролю за додержанням законодавства про захист економічної конкуренції.

З метою однакового застосування норм законодавства про захист

економічної конкуренції, в тому числі законодавства про захист від недобросовісної конкуренції, Антимонопольний комітет України дає рекомендаційні роз'яснення з питань застосування цього законодавства.

7.2. Зловживання монопольним становищем на ринку

Відповідно до Господарського Кодексу України (ст. 29) зловживанням монопольним становищем вважаються:

- нав'язування таких умов договору, які ставлять контрагентів у нерівне становище, або додаткових умов, що не стосуються предмета договору, включаючи нав'язування товару, не потрібного контрагенту;
- обмеження або припинення виробництва, а також вилучення товарів з обороту з метою створення або підтримки дефіциту на ринку чи встановлення монопольних цін;
- інші дії, вчинені з метою створення перешкод доступу на ринок (виходу з ринку) суб'єктів господарювання;
- встановлення монопольно високих або дискримінаційних цін (тарифів) на свої товари, що призводить до порушення прав споживачів або обмежує права окремих споживачів;
- встановлення монопольно низьких цін (тарифів) на свої товари, що призводить до обмеження конкуренції.

7.3. Антимонопольні органи та їх компетенція

Правове регулювання діяльності Антимонопольного комітету здійснює Закон України Про Антимонопольний комітет України і ряд інших нормативних актів. За даним Законом Антимонопольний комітет України є центральним органом виконавчої влади із спеціальним статусом, метою діяльності якого є забезпечення державного захисту конкуренції у

підприємницькій діяльності. Антимонопольний комітет України підконтрольний Президенту України та підзвітний Верховній Раді України.

Основними завданнями Антимонопольного комітету України є:

- здійснення державного контролю за дотриманням антимонопольного законодавства;
- запобігання, виявлення і припинення порушень антимонопольного законодавства;
- контроль за економічною концентрацією;
- сприяння розвитку добросовісної конкуренції.

Антимонопольний комітет України здійснює свою діяльність відповідно до Конституції України, законів України: Про захист економічної конкуренції, Про захист від недобросовісної конкуренції, Про Антимонопольний комітет України, та інших нормативно-правових актів, прийнятих відповідно до цих законів. Повноваження Антимонопольного комітету України закріплені в ст. 8 Закону України Про Антимонопольний комітет України.

7.4. Відповідальність за порушення антимонопольно-конкурентного законодавства

Антимонопольний комітет України накладає штрафи на суб'єктів господарювання юридичних осіб за:

- вчинення дій, передбачених ст. 29, 30 і 32 Господарського Кодексу України, ухилення від виконання або несвоєчасне виконання рішень Антимонопольного комітету України чи його територіальних відділень про припинення порушень антимонопольно-конкурентного законодавства, відновлення первинного стану або зміну угод, що суперечать антимонопольно-конкурентному законодавству;
- створення, реорганізацію (злиття, приєднання), ліквідацію

суб'єктів господарювання, вступ одного або декількох суб'єктів господарювання в об'єднання, придбання чи набуття будь-яким іншим способом у власність, одержання в управління (користування) часток (акцій, паїв) та активів (майна) у вигляді цілісних майнових комплексів підприємств чи їх структурних підрозділів, а також в оренду цілісних майнових комплексів підприємств чи їх структурних підрозділів без згоди на це Антимонопольного комітету України чи його органів у випадках, якщо законом передбачено необхідність одержання такої згоди;

– неподання чи несвоєчасне подання передбаченої законом інформації або подання завідомо недостовірної інформації Антимонопольному комітету України, його територіальним відділенням.

Вчинення дій, визначених ГКУ як недобросовісна конкуренція, юридичними особами, що не є суб'єктами господарювання, тягне за собою накладення на них Антимонопольним комітетом України або його територіальними відділеннями штрафу в розмірі, передбаченому законом.

Посадові особи органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, а також громадяни, зареєстровані як підприємці, несуть адміністративну відповідальність згідно із законом за:

- дії, передбачені ст. 29–32 ГКУ;
- неподання чи несвоєчасне подання передбаченої законом інформації або подання завідомо недостовірної інформації Антимонопольному комітету України, його територіальним відділенням;
- ухилення від виконання чи несвоєчасне виконання рішень Антимонопольного комітету України, його територіальних відділень.

Вчинення дій, визначених Господарським Кодексом України як

недобросовісна конкуренція, громадянами-підприємцями, а також вчинення в інтересах третіх осіб зазначених дій громадянами, які не є підприємцями, тягне за собою адміністративну відповідальність, передбачену законом. Штрафи за порушення антимонопольно-конкурентного законодавства стягуються в судовому порядку.

Прибуток (доход), незаконно одержаний суб'єктами підприємницької діяльності в результаті порушення ст.ст. 29, 30 і 32 ГКУ, стягується за рішенням суду до Державного бюджету України.

Лекція 8

на тему: «Правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності»

План

- 8.1. Регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні
- 8.2. Поняття зовнішньоекономічної діяльності. Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності
- 8.3. Види зовнішньоекономічної діяльності
- 8.4. Поняття інвестиційної діяльності. Основні форми здійснення іноземних інвестицій в Україні

8.1. Регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні

Зовнішньоекономічна діяльність одна з сфер господарської діяльності, пов'язана з міжнародною виробничою і науково-технічною кооперацією, експортом та імпортом товарів і послуг, виходом підприємств і організацій на зовнішній ринок.

Регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні здійснюється згідно з принципами, визначеними Законом України Про зовнішньоекономічну діяльність, з метою:

- забезпечення збалансованості економіки та рівноваги внутрішнього ринку України;
- стимулювання прогресивних структурних змін в економіці, в тому числі зовнішньоекономічних зв'язків суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності України;
- створення найбільш сприятливих умов для залучення економіки України в систему світового поділу праці та її наближення до ринкових структур розвинутих зарубіжних країн.

Регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні здійснюється:

- Україною як державою в особі її органів в межах їх компетенції;
- недержавними органами управління економікою (товарними, фондовими, валютними біржами, торговельними палатами, асоціаціями, спілками та іншими організаціями координаційного типу), що діють на підставі їх статутних документів;
- самими суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності на підставі відповідних координаційних угод, що укладаються між ними.

Регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні здійснюється за допомогою:

- законів України;
- передбачених в законах України актів тарифного і не тарифного регулювання, які видаються державними органами України в межах їх компетенції;
- економічних заходів оперативного регулювання (валютно-фінансового, кредитного та іншого) в межах законів України;
- рішень недержавних органів управління економікою, які приймаються за їх статутними документами в межах законів України;
- угод, що укладаються між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності і які не суперечать законам України.

Забороняється регулювання зовнішньоекономічної діяльності прямо не передбаченими у цій частині актами і діями державних і недержавних органів.

8.2. Поняття зовнішньоекономічної діяльності. Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності

Відповідно до Закону Про зовнішньоекономічну діяльність зовнішньоекономічна діяльність це діяльність суб'єктів господарської

діяльності, побудована на взаємовідносинах між ними, що має місце як на території України, так і за її межами.

Суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності в Україні є:

– фізичні особи громадяни України, іноземні громадяни та особи без громадянства, які мають цивільну правоздатність і дієздатність згідно з законами України і постійно проживають на території України;

– юридичні особи, зареєстровані як такі в Україні і які мають постійне місцезнаходження на території України (підприємства, організації та об'єднання всіх видів, включаючи акціонерні та інші види господарських товариств, асоціації, спілки, концерни, консорціуми, торговельні доми, посередницькі та консультаційні фірми, кооперативи, кредитно-фінансові установи, міжнародні об'єднання, організації та інші), в тому числі юридичні особи, майно та або капітал яких є повністю у власності іноземних суб'єктів господарської діяльності;

– об'єднання фізичних, юридичних, фізичних і юридичних осіб, які не є юридичними особами згідно з законами України, але які мають постійне місцезнаходження на території України і яким цивільно-правовими законами України не заборонено здійснювати господарську діяльність;

– структурні одиниці іноземних суб'єктів господарської діяльності, які не є юридичними особами згідно з законами України (філії, відділення, тощо), але мають постійне місцезнаходження на території України;

– спільні підприємства за участю суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, зареєстровані як такі в Україні і які мають постійне місцезнаходження на території України;

– інші суб'єкти господарської діяльності, передбачені законами України.

Всі суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності мають рівне право здійснювати будь-які її види, прямо не заборонені законами України, незалежно від форм власності та інших ознак.

Всі суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності України мають право відкривати свої представництва на території інших держав згідно з законами цих держав.

Всі суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності мають право на участь у міжнародних неурядових економічних організаціях.

Іноземні суб'єкти господарської діяльності, що здійснюють зовнішньоекономічну діяльність на території України, мають право на відкриття своїх представництв на території України. Реєстрацію зазначених представництв здійснює центральний орган виконавчої влади з питань економічної політики протягом шістдесяти робочих днів з дня подання іноземним суб'єктом господарської діяльності документів на реєстрацію. Для реєстрації представництва іноземного суб'єкта господарської діяльності на території України необхідно подати:

- заяву з проханням про реєстрацію представництва, яка складається у довільній формі;
- виписку з торговельного (банківського) реєстру країни, де іноземний суб'єкт господарської діяльності має офіційно зареєстровану контору;
- довідку від банківської установи, в якій офіційно відкрито рахунок подавця;
- довіреність на здійснення представницьких функцій, оформлену згідно з законом країни, де офіційно зареєстровано контору іноземного суб'єкта господарської діяльності.

Документи, зазначені вище, мають бути нотаріально засвідчені за місцем їх видачі і легалізовані належним чином в консульських установах,

які представляють Україну, якщо міжнародними договорами України не передбачено інше. За реєстрацію представництв іноземних суб'єктів господарської діяльності з них стягується плата у розмірі, що встановлюється Кабінетом Міністрів України і який не повинен перевищувати фактичних витрат держави, пов'язаних з цією реєстрацією.

8.3. Види зовнішньоекономічної діяльності

До видів зовнішньоекономічної діяльності належать:

- експорт та імпорт товарів, капіталів та робочої сили;
- надання суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності України послуг іноземним суб'єктам господарської діяльності, в тому числі: виробничих, транспортно-експедиційних, страхових, консультаційних, маркетингових, експортних, посередницьких, брокерських, агентських, консигнаційних, управлінських, облікових, аудиторських, юридичних, туристських та інших, що не заборонені законами України;
- надання вищезазначених послуг іноземними суб'єктами господарської діяльності суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності України;
- наукова, науково-технічна, науково-виробнича, виробнича, навчальна та інша кооперація з іноземними суб'єктами господарської діяльності;
- навчання та підготовка спеціалістів на комерційній основі;
- міжнародні фінансові операції та операції з цінними паперами у випадках, передбачених законами України;
- кредитні та розрахункові операції між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та іноземними суб'єктами господарської діяльності;

- створення суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності банківських, кредитних та страхових установ за межами України;
- створення іноземними суб'єктами господарської діяльності зазначених установ на території України у випадках, передбачених законами України;
- спільна підприємницька діяльність суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та іноземних суб'єктів господарської діяльності, що включає створення спільних підприємств різних видів і форм, проведення спільних господарських операцій та спільне володіння майном як на території України, так і за її межами;
- підприємницька діяльність на території України, пов'язана з наданням ліцензій, патентів, ноу-хау, торговельних марок та інших нематеріальних об'єктів власності з боку іноземних суб'єктів господарської діяльності;
- аналогічна діяльність суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності за межами України;
- організація та здійснення діяльності в галузі проведення виставок, аукціонів, торгів, конференцій, симпозіумів, семінарів та інших подібних заходів, що здійснюються на комерційній основі, за участю суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності;
- організація та здійснення оптової, консигнаційної та роздрібною торгівлі на території України за іноземну валюту у передбачених законами України випадках;
- товарообмінні (бартерні) операції та інша діяльність, побудована на формах зустрічної торгівлі між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та іноземними суб'єктами господарської діяльності;
- орендні, в тому числі лізингові, операції між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та іноземними суб'єктами

господарської діяльності;

- операції по придбанню, продажу та обміну валюти на валютних аукціонах, валютних біржах та на міжбанківському валютному ринку;
- роботи на контрактній основі фізичних осіб України з іноземними суб'єктами господарської діяльності як на території України, так і за її межами;
- роботи іноземних фізичних осіб на контрактній сплатній основі з суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності як на території України, так і за її межами;
- інші види зовнішньоекономічної діяльності, не заборонені прямо і у виключній формі законами України.

В Україні забороняється:

- експорт з території України предметів, які становлять національне, історичне або культурне надбання українського народу, у відповідності із законами України;
- імпорт або транзит будь-яких товарів, про які заздалегідь відомо, що вони можуть завдати шкоди здоров'ю або становити загрозу життю населення та тваринного світу, або призвести до руйнування навколишнього середовища;
- імпорт продукції та послуг, що містять пропаганду ідей війни, расизму та расової дискримінації, геноциду тощо, які суперечать відповідним нормам Конституції (Основного Закону) України;
- експорт та імпорт товарів, які здійснюються з порушенням прав інтелектуальної власності.

Конкретний перелік товарів, які забороняються експортувати, імпортувати, затверджується Верховною Радою України за поданням Кабінету Міністрів України.

8.4. Поняття інвестиційної діяльності. Основні форми здійснення іноземних інвестицій в Україні

Інвестиційною діяльністю, за Законом України Про інвестиційну діяльність, є сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб і держави щодо реалізації інвестицій.

Особливості режиму іноземного інвестування на території України визначає Закон України Про режим іноземного інвестування. За цим законом іноземні інвестори це суб'єкти, які провадять інвестиційну діяльність на території України, а саме:

- юридичні особи, створені відповідно до законодавства іншого, ніж законодавство України;
- фізичні особи іноземці, які не мають постійного місця проживання на території України і не обмежені у дієздатності;
- іноземні держави, міжнародні урядові та неурядові організації;
- інші іноземні суб'єкти інвестиційної діяльності, які визнаються такими відповідно до законодавства України;

Іноземні інвестиції можуть здійснюватися у вигляді:

- іноземної валюти, що визнається конвертованою Національним банком України;
- валюти України при реінвестиціях в об'єкт первинного інвестування чи в будь-які інші об'єкти інвестування відповідно до законодавства України за умови сплати податку на прибуток (доходи);
- будь-якого рухомого і нерухомого майна та пов'язаних з ним майнових прав;
- акцій, облігацій, інших цінних паперів, а також корпоративних прав (прав власності на частку (пай) у статутному фонді юридичної особи, створеної відповідно до законодавства України

- або законодавства інших країн), виражених у конвертованій валюті;
- грошових вимог та права на вимоги виконання договірних зобов'язань, які гарантовані першокласними банками і мають вартість у конвертованій валюті, підтверджену згідно з законами (процедурами) країни інвестора або міжнародними торговельними звичаями;
 - будь-яких прав інтелектуальної власності, вартість яких у конвертованій валюті підтверджена згідно з законами (процедурами) країни інвестора або міжнародними торговельними звичаями, а також підтверджена експертною оцінкою в Україні, включаючи легалізовані на території України авторські права, права на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, знаки для товарів і послуг, ноу-хау тощо;
 - прав на здійснення господарської діяльності, включаючи права на користування надрами та використання природних ресурсів, наданих відповідно до законодавства або договорів, вартість яких у конвертованій валюті підтверджена згідно з законами (процедурами) країни інвестора або міжнародними торговельними звичаями;
 - інших цінностей відповідно до законодавства України.

Лекція 9

на тему: «Правові основи банківської діяльності та кредитно-розрахункових відносин»

План

- 9.1. Правове регулювання банківської діяльності в Україні.
Банківська система України.
- 9.2. Правове регулювання кредитно розрахункових відносин.

9.1. Правове регулювання банківської діяльності в Україні. Банківська система України

Банківська система України складається з Національного банку України та інших банків, що створені і діють на території України відповідно до положень Закону України Про банки і банківську діяльність (Відомості Верховної Ради (ВВР). 2001. № 5–6. ст. 30).

Банки в Україні можуть функціонувати як універсальні або як спеціалізовані. За спеціалізацією банки можуть бути ощадними, інвестиційними, іпотечними, розрахунковими (кліринговими).

Банк самостійно визначає напрями своєї діяльності і спеціалізацію за видами операцій. Національний банк України здійснює регулювання діяльності спеціалізованих банків через економічні нормативи та нормативно-правове забезпечення здійснюваних цими банками операцій.

Банк набуває статусу спеціалізованого банку у разі, якщо більше 50 відсотків його активів є активами одного типу. Банк набуває статусу спеціалізованого ощадного банку у разі, якщо більше 50 відсотків його пасивів є вкладками фізичних осіб.

Банки мають право самостійно володіти, користуватися та розпоряджатися майном, що перебуває у їхній власності.

Держава не відповідає за зобов'язаннями банків, а банки не

відповідають за зобов'язаннями держави, якщо інше не передбачено законом або договором.

Національний банк України не відповідає за зобов'язаннями банків, а банки не відповідають за зобов'язаннями Національного банку України, якщо інше не передбачено законом або договором.

Органам державної влади і органам місцевого самоврядування забороняється будь-яким чином впливати на керівництво чи працівників банків у ході виконання ними службових обов'язків або втручатись у діяльність банку за винятком випадків, передбачених законом.

Національний банк України здійснює державну реєстрацію державних банків відповідно до вимог вищезазваного закону та нормативно-правових актів Національного банку України.

Держава здійснює та реалізує повноваження власника щодо акцій (паїв), які їй належать у статутному капіталі державного банку, через органи управління державного банку.

Органами управління державного банку є наглядова рада та правління банку.

Органом контролю державного банку є ревізійна комісія, персональний та кількісний склад якої визначаються наглядовою радою державного банку.

Наглядова рада є вищим органом управління державного банку, що здійснює контроль за діяльністю правління банку з метою збереження залучених у вклади грошових коштів, забезпечення їх повернення вкладникам та захисту інтересів держави як акціонера державного банку та інші функції, визначені законом.

До складу наглядової ради державного банку входять члени наглядової ради банку, призначені Верховною Радою України та Президентом України. З метою представництва інтересів держави до складу наглядової ради державного банку можуть входити народні

депутати України, представники органів виконавчої влади та інші особи, що відповідають вимогам, зазначеним у законі. Строк повноважень членів наглядової ради державного банку п'ять років.

Кооперативний банк створюється в порядку, передбаченому Законом України Про банки і банківську діяльність. Законодавство про кооперацію поширюється на кооперативні банки в частині, що не суперечить названому Закону.

Кооперативні банки створюються за принципом територіальності і поділяються на місцеві та центральний кооперативні банки.

Мінімальна кількість учасників місцевого (у межах області) кооперативного банку має бути не менше 50 осіб. У разі зменшення кількості учасників і неспроможності кооперативного банку протягом одного року збільшити їх кількість до мінімально необхідної кількості діяльність такого банку припиняється шляхом зміни організаційно-правової форми або ліквідації.

Учасниками центрального кооперативного банку є місцеві кооперативні банки.

До функцій центрального кооперативного банку, крім передбачених Законом, належать централізація та перерозподіл ресурсів, акумульованих місцевими кооперативними банками, а також здійснення контролю за діяльністю кооперативних банків регіонального рівня.

Органами управління кооперативних банків є загальні збори учасників (пайовиків), спостережна рада банку та правління банку.

Порядок створення банків

Учасниками банку можуть бути юридичні і фізичні особи, резиденти та нерезиденти, а також держава в особі Кабінету Міністрів України або уповноважених ним органів.

Власники істотної участі у банку повинні мати бездоганну ділову репутацію та задовільний фінансовий стан.

Вимоги щодо ділової репутації та задовільності фінансового стану засновників та акціонерів (пайовиків), які набувають істотної участі у банку, встановлюються Законом Про банки і банківську діяльність та нормативно-правовими актами Національного банку України.

Учасниками банку не можуть бути юридичні особи, в яких банк має істотну участь, об'єднання громадян, релігійні та благодійні організації.

Банк має повне і скорочене офіційні найменування українською та іноземними мовами. Найменування банку має містити слово банк, а також вказівку на організаційно-правову форму банку.

Банк має печатку зі своїм повним офіційним найменуванням.

Слово банк та похідні від нього дозволяється використовувати у назві лише тим юридичним особам, які зареєстровані Національним банком України як банк і мають банківську ліцензію. Виняток становлять міжнародні організації, що діють на території України відповідно до міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, та законодавства України.

Не дозволяється використовувати для найменування банку назву, яка повторює вже існуючу назву іншого банку або вводить в оману щодо видів діяльності, які здійснює банк. Вживання у найменуванні банку слів Україна, державний, центральний, національний та похідних від них можливе лише за згодою Національного банку України.

Статут банку складається з урахуванням положень Законів України Про банки і банківську діяльність, Про господарські товариства та інших законів України.

Статут банку обов'язково має містити інформацію про:

- найменування банку;
- його місцезнаходження;
- організаційно-правову форму;

- види діяльності, які має намір здійснювати банк;
- розмір та порядок формування статутного капіталу банку, види акцій банку, їх номінальну вартість, форми випуску акцій (документарна або без документарна), кількість акцій, що купуються акціонерами;
- структуру управління банком, органи управління, їх компетенцію та порядок прийняття рішень;
- порядок реорганізації та ліквідації банку відповідно до глав 5 та 16 Закону Про банки і банківську діяльність;
- порядок внесення змін та доповнень до статуту банку;
- розмір та порядок утворення резервів та інших загальних фондів банку;
- порядок розподілу прибутків та покриття збитків;
- положення про аудиторську перевірку банку;
- положення про органи внутрішнього аудиту банку.

Державна реєстрація банків здійснюється Національним банком України відповідно до вимог Закону та нормативно-правових актів Національного банку України.

Порядок відкриття рахунків в банках

Відповідно до Інструкції, затвердженої Постановою Національного банку України від 12.11.2003 № 492 Про порядок відкриття та використання рахунків у національній та іноземній валютах, банки відкривають рахунки суб'єктам господарювання, нерезидентам-інвесторам, іноземним представництвам і фізичним особам у будь-яких банках України відповідно до їх власного вибору, крім випадків, коли банк не має можливості прийняти на банківське обслуговування або якщо така відмова допускається законом або банківськими правилами.

Банки відкривають своїм клієнтам за договором банківського

рахунку поточні рахунки, за договором банківського вкладу вкладні (депозитні) рахунки.

Якщо юридична особа не має рахунку в цьому банку, то для відкриття їй поточного рахунку потрібно подати такі документи:

- заяву про відкриття поточного рахунку. Заяву підписують керівник і головний бухгалтер юридичної особи. Якщо в штатному розписі немає посади головного бухгалтера або іншої особи, на яку покладено функцію ведення бухгалтерського обліку та звітності, то заяву підписує лише керівник;
- копію свідоцтва про державну реєстрацію юридичної осо-І; би в органі виконавчої влади, іншому органі, уповноваженому здійснювати державну реєстрацію, засвідчену нотаріально або органом, який видав свідоцтво про державну . реєстрацію. У разі відкриття поточних рахунків юридичним особам, які утримуються за рахунок бюджетів, цей документ не вимагається;
- копію належним чином зареєстрованого установчого документа (статуту засновницького договору установчого акта положення), засвідчену органом, який здійснив реєстрацію, або нотаріально. Положення юридичних осіб публічного права, які затверджуються розпорядчими актами Президента України, органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування, засвідчення не потребують. Юридичні особи публічного права, які діють на підставі законів, установчий документ не подають;
- копію довідки про внесення юридичної особи до Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України,
- засвідчену органом, що видав довідку, або нотаріально чи підписом уповноваженого працівника банку;

- копію документа, що підтверджує взяття юридичної особи на облік в органі державної податкової служби, засвідчену органом, що видав документ, або нотаріально чи підписом уповноваженого працівника банку;
- картку із зразками підписів і відбитка печатки (додаток 2) засвідчену нотаріально або організацією, якій клієнт адміністративно підпорядкований, в установленому порядку.

До картки включаються зразки підписів осіб, яким відповідно до законодавства України або установчих документів юридичної особи надано право розпорядження рахунком та підписання розрахункових документів.

9.2. Правове регулювання кредитно розрахункових відносин

Порядок проведення розрахункових операцій за безготівковими розрахунками регулюється Інструкцією Про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті, затвердженою Постановою Правління Національного банку України від 21.01.2004 № 22.

Банк здійснює розрахунково-касове обслуговування своїх клієнтів на підставі відповідних договорів і своїх внутрішніх правил здійснення безготівкових розрахунків, якщо ці правила відповідають вимогам цієї Інструкції, інших нормативно-правових актів.

Банк не має права визначати та контролювати напрями використання коштів клієнта та встановлювати інші, не передбачені договором або законом, обмеження його права розпоряджатися коштами на власний розсуд.

У випадках, передбачених законодавством України, клієнт може здійснювати платежі в інтересах третіх осіб.

Під час здійснення розрахунків можуть застосовуватись акредитивна, інкасова, вексельна форми розрахунків, а також форми розрахунків за

розрахунковими чеками та з використанням розрахункових документів на паперових носіях та в електронному вигляді.

Платіжні вимоги-доручення можуть застосовуватися в розрахунках усіма учасниками безготівкових розрахунків.

Верхня частина вимоги-доручення оформляється отримувачем коштів. У разі згоди оплатити вимогу-доручення платник заповнює її нижню частину і подає до банку, що його обслуговує.

Сума, яку платник погоджується сплатити отримувачу та зазначає в нижній частині вимоги-доручення, не може перевищувати суму, яку вимагає до сплати отримувач і яка зазначена у верхній частині вимоги-доручення.

Договірне списання. Фізичні та юридичні особи, укладаючи договори між собою, передбачають у них право отримувача на договірне списання коштів з рахунку платника за його дорученням. Це право отримувач може використати в разі настання строку платежу, обумовленого в договорі з платником, або прострочення платником цього строку. Банк обумовлює своє право на здійснення договірного списання за дорученням платника з його рахунку в договорі про розрахунково-касове обслуговування або іншому договорі про надання банківських послуг.

Договір має містити інформацію, яка потрібна для належного виконання банком доручення платника, зокрема:

- умови, за якими банк повинен здійснити (здійснювати) договірне списання;
- номер рахунку платника, з якого має здійснюватися договірне списання;
- назву отримувача;
- номер і дату договору з отримувачем, яким передбачене право отримувача на договірне списання коштів з рахунку платника;

- перелік документів, які отримувач має надати банку, що обслуговує платника (якщо вони передбачені в договорі).

Отримувач для здійснення договірною списання оформляє платіжну вимогу, яку подає до банку, що обслуговує платника, відповідно до вимог даної Інструкції.

Розрахунки із застосуванням розрахункових чеків. Розрахункові чеки використовуються в безготівкових розрахунках підприємств та фізичних осіб з метою скорочення розрахунків готівкою за отримані товари (виконані роботи, надані послуги).

Чеки використовуються лише для безготівкових перерахувань з рахунку чекодавця на рахунок отримувача коштів і не підлягають сплаті готівкою .

Чекову книжку на ім'я чекодавця (фізичної особи) банк-емітент видає на суму, що не перевищує залишок коштів на рахунку чекодавця.

Один або кілька чеків на ім'я чекодавця (фізичної особи) банк-емітент може видати на суму, що не перевищує залишок коштів на рахунку чекодавця, або на суму, що внесена ним готівкою. Строк дії чекової книжки один рік, чека, який видається фізичній особі для одноразового розрахунку, три місяці з дати їх видачі. День оформлення чекової книжки або чека не враховується. Чеки, виписані після зазначеного строку, вважаються недійсними і до оплати не приймаються.

Чекова книжка може видаватися для розрахунків з будь-яким конкретним постачальником або з різними постачальниками.

Чек приймається чекодержателем до оплати безпосередньо від чекодавця, на ім'я якого оформлені документи, що підтверджують отримання ним товарів (виконання робіт, надання послуг). Забороняється передавання чека чекової книжки його її власником будь-якій іншій юридичній або фізичній особі, а також підписання незаповнених бланків чека і проставляння на них відбитка печатки юридичними особами. За

бажанням фізичної особи чек може виписуватися на ім'я іншої особи, яка стає його власником. Видача чеків на пред'явника не проводиться.

Підприємствам не дозволяється здійснювати обмін чека на готівку та отримувати готівкою здачу із суми чека.

Чекодавець виписує чек із чекової книжки під час здійснення платежу і видає за отримані ним товари (виконані роботи, надані послуги). Виписуючи чек, чекодавець переписує на його корінець залишок ліміту з корінця попереднього чека і зазначає новий залишок ліміту. Чек підписує службова особа чекодавця, яка має право підписувати розрахункові документи, та скріплює відбитком печатки чекодавця (за винятком чеків, що видаються фізичними особами).

Розрахунки за акредитивами. Умови та порядок проведення розрахунків за акредитивами передбачаються в договорі між бенефіціаром і заявником акредитива і не повинні суперечити законодавству України, у тому числі нормативно-правовим актам Національного банку.

Акредитив це окремий договір від договору купівлі-продажу або іншого контракту, навіть якщо в акредитиві є посилання на них.

Лекція 10

на тему: «Правові основи біржової діяльності в Україні»

План

- 10.1. Правові основи біржової діяльності в Україні
- 10.2. Правові основи безпеки господарської діяльності

10.1. Правові основи біржової діяльності в Україні

Важливими учасниками ринку є біржі організації, створювані для організації торгівлі.

Існують два види бірж товарні біржі, призначені для регулювання угод з товаром і фондові біржі, які створюються для організації торгівлі цінними паперами.

Товарна біржа, відповідно до ст. 1 Закону України Про товарну біржу, є організацією, що об'єднує юридичних і фізичних осіб, які здійснюють виробничу і комерційну діяльність, і має за мету надання послуг в укладенні біржових угод, виявлення товарних цін, попиту і пропозицій на товари, вивчення, упорядкування і полегшення товарообігу і пов'язаних з ним торговельних операцій.

Товарна біржа діє на основі самоврядування, господарської самостійності, є юридичною особою, має відокремлене майно, самостійний баланс, власні поточні та вкладні (депозитні) рахунки в банках, печатку із своїм найменуванням. Товарна біржа не займається комерційним посередництвом і не має на меті одержання прибутку. Діяльність товарної біржі здійснюється відповідно до Закону Про товарну біржу та чинного законодавства України, статуту біржі, правил біржової торгівлі та біржового арбітражу.

Товарна біржа має право:

- встановлювати власні правила біржової торгівлі та біржового арбітражу, які є обов'язковими для всіх учасників торгів;

- створювати підрозділи біржі та затверджувати положення про них;
- розробляти з урахуванням державних стандартів власні стандарти і типові контракти; зупиняти на деякий час біржову торгівлю, якщо ціни біржових угод протягом дня відхиляються більше ніж на визначений біржовим комітетом (радою біржі) розмір;
- встановлювати вступні та періодичні внески для членів біржі, плату за послуги, що надаються біржею;
- встановлювати інші грошові збори; встановлювати і стягувати відповідно до статуту біржі плату за реєстрацію угодна біржі, штрафи та інші санкції за порушення статуту біржі та біржових правил;
- засновувати арбітражні комісії для вирішення спорів у торговельних угодах; укладати між біржові угоди з іншими біржами, мати своїх представників на них, у тому числі на біржах, розташованих за межами України;
- вносити в державні органи пропозиції з питань, що стосуються біржової діяльності; видавати біржові бюлетені, довідники та інші інформаційні і рекламні видання; здійснювати інші функції, передбачені статутом біржі.

Товарна біржа забезпечує:

- створення умов для проведення біржової торгівлі;
- регулювання біржових операцій;
- регулювання цін на підставі співвідношення попиту та пропозиції на товари, що допускаються до обігу на біржі;
- надання членам і відвідувачам біржі організаційних та інших послуг;
- збір, обробку і поширення інформації, пов'язаної з кон'юнктурою ринку.

Товарна біржа створюється на засадах добровільного об'єднання

заінтересованих юридичних і фізичних осіб, яким це не заборонено чинним законодавством. Засновниками і членами товарної біржі не можуть бути органи державної влади та управління, а також державні установи (організації), що перебувають на державному бюджеті. Заснування товарної біржі здійснюється шляхом укладення засновниками угоди, яка визначає порядок та принципи її створення, склад засновників, їх обов'язки, розмір і строки сплати пайових, вступних та періодичних внесків. Кожний із засновників сплачує пайовий внесок.

10.2. Правові основи безпеки господарської діяльності

Правове регулювання відносин у сфері захисту комерційної таємниці здійснюється Цивільним кодексом України, Господарським кодексом України та іншими нормативними актами.

Громадяни України, юридичні особи і державні органи мають право на інформацію, що передбачає можливість вільного одержання, використання, поширення та зберігання відомостей, необхідних їм для реалізації ними своїх прав, свобод і законних інтересів, здійснення завдань і функцій. Реалізація права на інформацію громадянами, юридичними особами і державою не повинна порушувати громадські, політичні, економічні, соціальні, духовні, екологічні та інші права, свободи і законні інтереси інших громадян, права та інтереси юридичних осіб.

Право на інформацію забезпечується:

- обов'язком органів державної влади, а також органів місцевого і регіонального самоврядування інформувати про свою діяльність та прийняті рішення;
- створенням у державних органах спеціальних інформаційних служб або систем, що забезпечували б у встановленому порядку доступ до інформації;

- вільним доступом суб'єктів інформаційних відносин достатистичних даних, архівних, бібліотечних і музейних фондів; обмеження цього доступу зумовлюються лише специфікою цінностей та особливими умовами їх схоронності, що визначаються законодавством;
- створенням механізму здійснення права на інформацію;
- здійсненням державного контролю за додержанням законодавства про інформацію;
- встановленням відповідальності за порушення законодавства про інформацію.

Порушення законодавства України про інформацію тягне за собою дисциплінарну, цивільно-правову, адміністративну або кримінальну відповідальність згідно з законодавством України.

Відповідальність за порушення законодавства про інформацію несуть особи, винні у вчиненні таких порушень, як:

- надання інформації, що не відповідає дійсності;
- примушення до поширення або перешкоджання поширенню певної інформації, а також цензура;
- безпідставна відмова від поширення певної інформації;
- використання і поширення інформації стосовно особистого життя громадянина без його згоди особою, яка є власником відповідної інформації внаслідок виконання своїх службових обов'язків;
- розголошення державної або іншої таємниці, що охороняється законом, особою, яка повинна охороняти цю таємницю;
- порушення порядку зберігання інформації;
- навмисне знищення інформації;
- необґрунтоване віднесення окремих видів інформації до категорії відомостей з обмеженим доступом;

- порушення порядку обліку, зберігання і використання документів та інших носіїв інформації, які містять конфіденційну інформацію, що є власністю держави та інших.

Право інтелектуальної власності на комерційну таємницю закріплене в главі 46 Цивільного кодексу України. Відповідно до ст. 505 кодексу комерційною таємницею є інформація, яка є секретною в тому розумінні, що вона в цілому чи в певній формі та сукупності її складових є невідомою та не є легкодоступною для осіб, які звичайно мають справу з видом інформації, до якого вона належить, у зв'язку з цим має комерційну цінність та була предметом адекватних існуючим обставинам заходів щодо збереження її секретності, вжитих особою, яка законно контролює цю інформацію.

Комерційною таємницею можуть бути відомості технічного, організаційного, комерційного, виробничого та іншого характеру, за винятком тих, які відповідно до закону не можуть бути віднесені до комерційної таємниці.

ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Загальна характеристика господарського права. Господарські правовідносини. Господарське законодавство

- 1.1. Поняття господарського права. Предмет та методи господарського права
- 1.2. Поняття господарського законодавства
- 1.3. Господарська діяльність та господарські відносини
- 1.4. Учасники відносин у сфері господарювання
- 1.5. Участь держави у сфері господарювання

Тема 2. Законодавство про суб'єкти господарської діяльності

- 2.1. Підприємництво як вид здійснення господарської діяльності
- 2.2. Правове регулювання ліцензування господарської діяльності
- 2.3. Правове становище підприємств
- 2.4. Правовий статус господарських товариств. Поняття господарського товариства
- 2.5. Правове становище некомерційних суб'єктів господарського права

Тема 3. Правове регулювання відносин власності в Україні

- 3.1. Поняття та зміст права власності
- 3.2. Правовий режим майна господарюючих суб'єктів
- 3.3. Майно у сфері господарювання
- 3.4. Гарантії та захист майнових прав суб'єктів господарювання

Тема 4. Господарсько-договірні зобов'язання. Господарсько-правова відповідальність

- 4.1. Поняття господарського зобов'язання
- 4.2. Підстави виникнення господарського зобов'язання. Класифікація господарських зобов'язань

- 4.3. Порядок укладання господарського договору. Зміст та форма господарського договору
- 4.5. Поняття та підстави господарсько-правової відповідальності
- 4.6. Види господарсько-правової відповідальності

Тема 5. Правове регулювання банкрутства

- 5.1. Поняття банкрутства. Суб'єкти у відносинах банкрутства
- 5.2. Організаційно-правові питання запобігання банкрутства
- 5.3. Провадження у справах про банкрутство
- 5.4. Ліквідаційна процедура
- 5.5. Мирова угода

Тема 6. Правовий захист прав і законних інтересів суб'єктів господарювання

- 6.1. Конституційні гарантії захисту прав суб'єктів господарювання. Система господарських судів
- 6.2. Вищий господарський суд України, його склад та повноваження
- 6.3. Підвідомчість справ господарським судам. Підсудність справ
- 6.4. Досудове врегулювання господарських спорів
- 6.5. Порядок розгляду господарських спорів господарськими судами
- 6.6. Розгляд господарських спорів третейськими судами

Тема 7. Правові засади обмеження монополізму в економіці України

- 7.1. Правові засади підтримки та захисту економічної конкуренції
- 7.2. Зловживання монопольним становищем на ринку
- 7.3. Антимонопольні органи та їх компетенція
- 7.4. Відповідальність за порушення антимонопольно-конкурентного законодавства

Тема 8. Правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності

- 8.1. Регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні
- 8.2. Поняття зовнішньоекономічної діяльності. Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності

- 8.3. Види зовнішньоекономічної діяльності
- 8.4. Поняття інвестиційної діяльності. Основні форми здійснення іноземних інвестицій в Україні
- 8.5. Державні гарантії захисту іноземних інвестицій, встановлені законодавством
- 8.6. Поняття спеціальної (вільної) економічної зони. Правовий режим вільних економічних зон
- 8.7. Зовнішньоекономічний контракт: поняття, форма, зміст

Тема 9. Правові основи банківської діяльності та кредитно-розрахункових відносин

- 9.1. Правове регулювання банківської діяльності в Україні. Банківська система України
- 9.2. Правове регулювання кредитно розрахункових відносин

Тема 10. Правові основи біржової діяльності в Україні

- 10.1. Правові основи біржової діяльності в Україні
- 10.2. Правові основи безпеки господарської діяльності
- 10.3. Правові основи забезпечення якості продукції та захисту прав споживачів

ВИМОГИ ДО НАПИСАННЯ ІНДЗ

Індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІНДЗ) є видом поза аудиторної індивідуальної роботи студента навчального чи навчально-дослідницького характеру, яке використовується в процесі вивчення програмного матеріалу навчального курсу і є окремим заліковим модулем з дисципліни.

Метою ІНДЗ є самостійне вивчення частини програмного матеріалу, систематизація, поглиблення, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань студента з курсу «Правові засади господарської діяльності» та розвиток навичок самостійної роботи. ІНДЗ – це завершена теоретична або практична робота в межах навчальної програми курсу, яка виконується на основі знань, умінь і навичок, отриманих у процесі лекційних, семінарських та практичних занять, охоплює декілька тем або зміст навчального курсу «Правові засади господарської діяльності» в цілому.

Специфіка виконання ІНДЗ припускає інтенсивну роботу студентів з першоджерелами, із законодавством і матеріалами практики, що часто не містять готових відповідей. Виконання ІНДЗ припускає максимальну активізацію пізнавальної діяльності студентів, сприяє ефективному виробленню навиків первинної обробки інформації, роботи з документами, умінь узагальнювати і інтегрувати отриману інформацію.

Структура ІНДЗ (орієнтовна):

- Вступ – в ньому формулюються мотиви та причини вибору студентом саме цієї теми роботи. Вони можуть бути зведені в основному до актуальності обраної теми на науковому та практичному рівнях, стан теоретичної розробки, нормативно-правовій урегульованості та значимості в сучасних умовах для вирішення тих чи інших проблем господарсько-правової дійсності. Крім того, обов'язково необхідно визначити мету

роботи, яку перед собою ставить автор, а також завдання, що мають бути вирішені ним у процесі висвітлення обраної теми.

- Основна частина – складається з окремих питань або розділів (не менше трьох). У свою чергу, кожне питання (розділ) може передбачати поділ текстового матеріалу на підпункти. Кожна структурна складова частина плану (питання, розділ, параграф) має містити виклад основних положень, їх аналіз, позиції окремих науковців чи практиків, власну позицію автора, якої він дійшов унаслідок проведеного дослідження. Висвітлення певного питання повинно завершуватись відповідним висновком чи пропозиціями.

Найбільш важливі положення повинні супроводжуватися відповідними аргументами, посилання на позиції тих чи інших авторів, відповідні норми чи акти законодавства, а також ілюструватися найбільш переконливими прикладами.

- Висновки і пропозиції – це стисле узагальнення всієї проведеної роботи студента, це своєрідний звіт, яким студент засвідчує свій рівень та обсяг виконаних ним завдань, які визначалися на початковому етапі написання роботи у вступній частині, а також досягнення мети, заради якої написана й подана на захист робота. У підсумках мають бути сформульовані в лаконічній формі всі висновки, яких дійшов автор на підставі проведеного дослідження. Після висновків автором формулюються пропозиції щодо вдосконалення та поліпшення вирішення конкретних питань правової дійсності.

- Перелік використаної літератури та законодавства.

Студенти самостійно обирають тему ІНДЗ відповідно до переліку запропонованого керівником курсу. ІНДЗ виконується кожним студентом індивідуально в письмовій і/або електронній формі відповідно до цих вказівок та запропонованого варіанту. Виконання роботи не відповідно до вказаного варіанту чи компіляція окремих положень та змісту робіт інших авторів є підставою для не зарахування її.

Зразок оформлення титульної сторінки ІНДЗ

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
НН Інститут економіки та бізнес-освіти

Кафедра економіки та
соціально-поведінкових наук

ІНДЗ

з дисципліни “ Правові засади господарської діяльності ”

на тему _____

Студент _____ курсу
_____ групи

Денної/заочної форми навчання

(прізвище, ім'я, по батькові)

Керівник роботи _____

(прізвище та ініціали)

Умань 2021

ТЕМАТИКА ІНДЗ

1. Методи господарського права.
2. Система господарського законодавства.
3. Господарські правовідносини, їх ознаки та види.
4. Визначення поняття підприємництва.
5. Ознаки підприємництва.
6. Види підприємницької діяльності.
7. Державна реєстрація суб'єктів підприємницької діяльності.
8. Поняття підприємства.
9. Види та організаційно-правові форми підприємств.
10. Організаційна структура та управління підприємством.
11. Правове становище державних підприємств.
12. Правове становище комунального унітарного підприємства.
13. Поняття, види та правове становище підприємств колективної власності.
14. Правове становище приватних підприємств.
15. Поняття і види господарських товариств.
16. Правове становище акціонерних товариств.
17. Правове становище товариства з обмеженою відповідальністю.
18. Правове становище товариства з додатковою відповідальністю.
19. Правове становище повного товариства.
20. Правове становище командитного товариства.
21. Правове становище об'єднань підприємств.
22. Поняття некомерційної господарської діяльності.
23. Правове становище кредитних спілок.
24. Правове становище благодійних організацій.
25. Поняття та форми власності в Україні.
26. Право державної власності.

27. Право комунальної власності.
28. Право приватної власності.
29. Право повного господарського відання та оперативного управління.
30. Поняття господарського договору.
31. Ознаки господарського договору.
32. Функції господарського договору.
33. Класифікація господарських договорів.
34. Система господарських договорів.
35. Форма господарського договору.
36. Порядок укладення господарських договорів.
37. Виконання господарських договорів.
38. Поняття відповідальності в господарському праві.
39. Функції відповідальності в господарському праві.
40. Види відповідальності.
41. Підстави відповідальності.
42. Поняття відновлення платоспроможності.
43. Поняття банкрутства.
44. Підстави для застосування банкрутства.
45. Проведення у справах про банкрутство.
46. Наслідки визнання боржника банкрутом.
47. Черговість задоволення претензій кредиторів.
48. Правове становище господарських судів.

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Тема 1. Загальна характеристика господарського права. Господарські правовідносини. Господарське законодавство

Завдання та запитання:

1. Дайте визначення господарського права.
2. Предмет і метод господарського права.
3. Дайте визначення господарського законодавства.
4. Які види правовідносин складаються в процесі господарювання.
5. Розкрийте загальні принципи господарювання.
6. Розмежуйте відносини у сфері господарювання з іншими видами відносин.
7. Назвіть суб'єктів господарювання.
8. Розкрийте поняття господарської діяльності.
9. Назвіть основні напрями економічної політики держави.
10. Перерахуйте основні засоби регулюючого впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання.
11. Розкрийте поняття стандартизації та сертифікації у сфері господарювання.

Тема 2. Законодавство про суб'єкти господарської діяльності

Завдання та запитання:

1. Ознайомтесь зі змістом глави 4 Господарського кодексу України.
2. Дайте визначення підприємництва.
3. Розкрийте ознаки підприємництва.
4. Що таке ініціативність і самостійність підприємницької діяльності?
5. Назвіть етапи створення підприємництва.
6. В яких організаційних формах здійснюється підприємництво в Україні?

7. Розкрийте питання Загальні гарантії прав підприємців.
8. Якими нормативними актами регулюється здійснення державної реєстрації підприємців?
9. Які органи здійснюють державну реєстрацію суб'єктів підприємницької діяльності?
10. Які документи слід подати для державної реєстрації юридичної особи?
11. Порядок здійснення перереєстрації суб'єкта підприємницької діяльності.

Тема 3. Правове регулювання відносин власності в Україні

Завдання та запитання:

1. Що таке право власності?
2. Розкрийте поняття володіння, користування та розпорядження майном.
3. Розкрийте права державного підприємства на належне йому майно.
4. З чого складається майно суб'єкта господарювання?
5. Яка різниця між правом господарського відання і правом оперативного управління майном?
6. Розкрийте поняття володіння, користування та розпорядження майном.

Тема 4. Господарсько-договірні зобов'язання. Господарсько-правова відповідальність

Завдання та запитання:

1. Що таке господарське зобов'язання?
2. Розкрийте порядок укладення господарських договорів.
3. Назвіть основні принципи виконання господарських договорів.
4. Розкрийте порядок внесення змін у договори, їх розірвання.

5. Розкрийте поняття договору купівлі-продажу.
6. Хто може бути суб'єктом договору купівлі-продажу?
7. В якій формі може укладатися договір купівлі-продажу?
8. Охарактеризуйте способи укладення договору поставки.
9. Зміна та розірвання договору поставки.
10. Яка передбачена відповідальність за невиконання, за неналежне виконання договору поставки?

Тема 5. Правове регулювання банкрутства

Завдання та запитання:

1. Ознайомтесь зі змістом глави 23 Господарського кодексу України та законом України Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом.
2. Дайте визначення банкрутства.
3. Розкрийте поняття боржник.
4. За яких підстав порушуються справи про банкрутство?
5. В яких випадках господарський суд відмовляє у прийнятті заяви про порушення справи про банкрутство.
6. Який строк ліквідаційної процедури?
7. Що таке мирова угода?

Тема 6. Правовий захист прав і законних інтересів суб'єктів господарювання

Завдання та запитання:

1. Поняття та способи захисту прав та законних інтересів суб'єктів господарювання.
2. Строки у господарських відносинах.
3. Визнання господарських угод недійсними та правові наслідки цього.

4. Досудове врегулювання господарського спору.
5. Порядок розгляду спорів господарськими судами.
6. Позовна заява: зміст, порядок пред'явлення.
7. Вирішення спорів господарським судом.
8. Розкрийте поняття господарського спору.
9. Які справи підсудні господарському суду?
10. Які основні завдання господарського суду?

Тема 7. Правові засади обмеження монополізму в економіці України

Завдання та запитання:

1. Назвіть основні акти антимонопольного законодавства.
2. Дайте визначення поняття монопольне становище.
3. Назвіть основні функції Антимонопольного комітету.
4. Які міри майнової відповідальності можуть застосовуватись за порушення антимонопольного законодавства?
5. Які органи розглядають справи про порушення антимонопольного законодавства?
6. В якому порядку оскаржуються рішення про порушення антимонопольного законодавства?

Тема 8. Правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності

Завдання та запитання:

1. Ознайомтесь з законами України Про зовнішньоекономічну діяльність, Про режим іноземного інвестування:
2. Розкрийте поняття зовнішньоекономічна діяльність.
3. Назвіть основні принципи зовнішньоекономічної діяльності.
4. Назвіть суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності.
5. Назвіть види зовнішньоекономічної діяльності.
6. В яких формах здійснюється державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності ?

7. Що таке інвестиційна діяльність?
8. В якому вигляді можуть здійснюватись іноземні інвестиції в Україні?
9. Які державні гарантії захисту іноземних інвестицій встановлені в законодавстві України?
10. Назвіть основні типи БЕЗ залежно від господарської спрямованості та економіко правових умов діяльності.
11. Розкрийте зміст зовнішньоекономічного контракту.

Тема 9. Правові основи банківської діяльності та кредитно-розрахункових відносин

Завдання та запитання:

1. Порядок створення банків.
2. Правова основа діяльності Національного банку України.
3. Порядок відкриття рахунків в банках.
4. Порядок та форми розрахунків у господарському обігу.

Тема 10. Правові основи біржової діяльності в Україні

Завдання та запитання:

1. Ознайомтесь з законами України Про товарну біржу і Про цінні папери і фондову біржу.
2. Дайте визначення товарної біржі.
3. Перерахуйте права товарної біржі.
4. Який орган здійснює реєстрацію товарної біржі?
5. Розкрийте поняття біржова операція.
6. Розкрийте зміст Правил біржової торгівлі.
7. Розкрийте правовий статус фондової біржі.
8. Які умови створення фондової біржі?
9. Розкрийте зміст статуту фондової біржі.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЕКЗАМЕНУ

1. Господарське право як галузь права.
2. Предмет регулювання господарського права.
3. Методи господарського права.
4. Система господарського законодавства.
5. Господарські правовідносини, їх ознаки та види.
6. Визначення поняття підприємництва.
7. Ознаки підприємництва.
8. Види підприємницької діяльності.
9. Державна реєстрація суб'єктів підприємницької діяльності.
10. Поняття підприємства.
11. Види та організаційно-правові форми підприємств.
12. Організаційна структура та управління підприємством.
13. Правове становище державних підприємств.
14. Правове становище комунального унітарного підприємства.
15. Поняття, види та правове становище підприємств колективної власності.
16. Правове становище приватних підприємств.
17. Поняття і види господарських товариств.
18. Правове становище акціонерних товариств.
19. Правове становище товариства з обмеженою відповідальністю.
20. Правове становище товариства з додатковою відповідальністю.
21. Правове становище повного товариства.
22. Правове становище командитного товариства.
23. Правове становище об'єднань підприємств.
24. Поняття некомерційної господарської діяльності.
25. Правове становище кредитних спілок.
26. Правове становище благодійних організацій.

27. Поняття та форми власності в Україні.
28. Право державної власності.
29. Право комунальної власності.
30. Право приватної власності.
31. Право повного господарського відання та оперативного управління.
32. Поняття господарського договору.
33. Ознаки господарського договору.
34. Функції господарського договору.
35. Класифікація господарських договорів.
36. Система господарських договорів.
37. Форма господарського договору.
38. Порядок укладення господарських договорів.
39. Виконання господарських договорів.
40. Поняття відповідальності в господарському праві.
41. Функції відповідальності в господарському праві.
42. Види відповідальності.
43. Підстави відповідальності.
44. Поняття відновлення платоспроможності.
45. Поняття банкрутства.
46. Підстави для застосування банкрутства.
47. Проведення у справах про банкрутство.
48. Наслідки визнання боржника банкрутом.
49. Черговість задоволення претензій кредиторів.
50. Правове становище господарських судів.
51. Підвідомчість справ господарським судам.
52. Підсудність справ.
53. Досудове врегулювання господарських спорів.
54. Вирішення спорів господарським судом.

55. Стадії господарського процесу.
56. Монопольне становище на ринку та зловживання ним.
57. Правове становище Антимонопольного комітету.
58. Відповідальність за порушення антимонопольного законодавства.
59. Розгляд справ про порушення антимонопольного законодавства.
60. Поняття зовнішньоекономічної діяльності.
61. Види зовнішньоекономічної діяльності.
62. Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності.
63. Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності.
64. Поняття зовнішньоекономічних договорів.
65. Зміст і облік зовнішньоекономічних договорів.
66. Іноземні інвестиції.
67. Відкриття рахунків в банках України.
68. Відкриття рахунків в іноземних банках.
69. Порядок і форми безготівкових розрахунків між підприємцями.
70. Обіг векселів.
71. Правове регулювання обігу готівки.
72. Поняття кредитування та кредитів.
73. Одержання кредитів в іноземній валюті.
74. Кредитний договір.
75. Способи забезпечення кредитних зобов'язань.
76. Поняття біржі.
77. Юридичні ознаки біржі.
78. Функції біржі.
79. Права та обов'язки біржі.
80. Види біржових угод.
81. Правила біржової торгівлі.
82. Правовий статус фондової біржі.
83. Поняття недобросовісної конкуренції.

84. Види недобросовісної конкуренції.
85. Неправомірне використання ділової репутації підприємців.
86. Створення перешкод підприємцям в конкуренції.
87. Неправомірне збирання, розголошення та використання комерційної таємниці.
88. Санкції за порушення законодавства про захист від недобросовісної конкуренції.
89. Законодавчі вимоги щодо реклами.
90. Недобросовісна реклама.
91. Загальна характеристика законодавства про захист прав споживачів.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Законодавча

1. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996.
2. Кримінальний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. №№ 25–26. Ст. 131.
3. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №№ 18–22. Ст. 144.
4. Господарський процесуальний кодекс України. Про господарські суди: Закон України / відп. ред. А. Й. Осетинський. К.: Юрінком Інтер, 2001. 95 с.
5. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. *Офіційний вісник України*. 2003. № 11. Ст. 461.
6. Кодекс України про адміністративні правопорушення. *Єдиний державний реєстр нормативно-правових актів*. № 8376/1999.
7. Про економічну самостійність України: Закон України від 03.08.90 № 142-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1990. № 34. Ст. 499.
8. Про державну податкову службу в Україні: Закон України від 04.12.90 № 509-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 6. Ст. 37.
9. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.91 № 959-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 29. Ст. 377.
10. Про міліцію: Закон України від 20.12.90 № 565-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 4. Ст. 20.

Базова

1. Цивільний кодекс. К., 2003.
2. Журавський В. С. Становлення політичних партій в українському суспільстві та їх роль у політичному структуруванні парламенту. К.: Парламентське видавництво, 2002.

3. Кельман М. С. Теорія держави: навч. посіб. Тернопіль: Поліграфіст, 1997. 330 с.
4. Кельман М. С., Мурашин О. Г., Хома Н. М. Загальна теорія держави та права: підручник. Львів: Новий Світ – 2000, 2003. 584 с.
5. Лисенков С. Л. Теорія держави і права / за ред. В. В. Копейчикова. – К.: Юрінком, 2002. – 367 с.
6. Органи державної влади України / за ред. В. Ф. Погорілка. К.: Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАНУ, 2002. 591 с.
7. Організація судової влади в Україні / за ред. А. О. Селіванова. К.: Юрінком Інтер, 2002. 111 с.
8. Погорілко В., Федоренко В. Джерела конституційного права України: поняття, види і система. *Право України*. 2002. № 3. С. 8.

Інформаційні ресурси

1. Сайт кабінету Міністрів України. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/>
2. Сайт Верховної Ради України. URL: <http://portal.rada.gov.ua/rada/control/uk/index>
3. Офіційний сайт Ради національної безпеки та оборони України. URL: <http://www.rnbo.gov.ua/>
4. Офіційний сайт Національного інституту проблем міжнародної безпеки. URL: <http://www.niisp.org.ua/>

Навчальне видання

**ПРАВОВІ ЗАСАДИ
ГОСПОДАРСЬКОГО
ЗАКОНОДАВСТВА**

Навчальний посібник

Укладач: Євген Підлісний